

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ МІНЛИВОГО ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав: студент II курсу, групи 672-3
денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
Зубрин Сергій Володимирович _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Кучерівська Софія Степанівна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № 4 від 28 листопада 2023 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

АНОТАЦІЯ

Зубрин С.В. Управління кредитоспроможністю підприємства в умовах мінливого фінансово-економічного середовища. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023. 63 с.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження теорії і практики управління кредитоспроможністю підприємства. Узагальнено теоретико-методичні засади управління кредитоспроможністю підприємства: розглянуто економічний зміст, значення, види кредитоспроможності та фактори, що на неї впливають, сформульовані методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємства. Проведено аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності; виконано аналіз інтегральних показників кредитоспроможності та проведено оцінку ймовірності банкрутства ПП «Модуль-АВН». Розглянуті напрями підвищення ефективності управління кредитоспроможністю ПП «Модуль-АВН».

Ключові слова: кредитоспроможність підприємства, управління кредитоспроможністю, кредитний ризик, рентабельність, прибуток.

ANNOTATION

Zubryn S.V. Management of the creditworthiness of the enterprise in the conditions of a changing financial and economic environment. – Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 «Finance, banking and insurance». Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023. 63 p.

In the qualification work the theory and practice of management of the creditworthiness of the enterprise was carried out. The theoretical and methodological bases of management of the creditworthiness of the enterprise was summarized: economic content, significance, types and factors of Management of the creditworthiness of the enterprise was considered, methodical approaches to the diagnosis of the creditworthiness were formulated. An analysis of key indicators of financial and economic activity was carried out. An analysis of integral indicators of creditworthiness was performed and an assessment of the probability of bankruptcy of PE «Modul-AVN» was carried out. The ways of improving the Management of the creditworthiness of the enterprise of PE «Modul-AVN» were considered.

Keywords: enterprise creditworthiness, management of creditworthiness, credit risk, profitability, profit.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ С.В. Зубрин

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Економічний зміст кредитоспроможності підприємства.....	7
1.2. Основні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства.....	13
1.3. Методичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства.....	19
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПП «МОДУЛЬ-АВН» ЗА 2018 - 2022 РОКИ.....	27
2.1. Оцінка кредитоспроможності підприємства за методом коефіцієнтів.....	27
2.2. Визначення класу позичальника-юридичної особи ПП «Модуль-АВН»....	33
2.3. Оцінка кредитоспроможності підприємства за моделями прогнозування банкрутства	38
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПП «МОДУЛЬ-АВН».....	44
3.1. Пропозиції щодо удосконалення управління кредитоспроможністю підприємства.....	44
3.2. Напрями підвищення ефективності господарювання як резерв підвищення кредитоспроможності підприємства.....	49
Висновки до розділу 3.....	54
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

В умовах ринкової економіки основною метою підприємств є забезпечення ефективної виробничо-господарської діяльності. Для цього підприємство повинне мати достатньо фінансових ресурсів (власних та залучених). Це обумовлено тим, що тільки за рахунок власних коштів підприємство не завжди може збільшувати обсяги виробництва, тому виникає потреба в залученні коштів. А в умовах війни позикові кошти можуть стати не лише резервом для додаткового розвитку підприємства, але й необхідною передумовою «виживання» суб'єкта господарювання.

Проте залучення кредитних ресурсів підприємством потребує підтвердження його можливості щодо погашення основної суми боргу та виплати відсотків, тобто підприємство повинно мати відповідний рівень кредитоспроможності, який є своєрідною гарантією виконання зобов'язань перед кредиторами та контрагентами. Забезпечення даного рівня можливе в результаті ефективного управління рівнем кредитоспроможності, значимість якого особливо зростає у сучасних мінливих та нестабільних умовах господарювання.

Дослідженню питань управління кредитоспроможністю підприємства присвячено праці таких вчених: Балицька М., Паржицька М., Безбородова Т.В., Бондаренко А.Ф., Моїсеєнко М.А. Гордієнко В.П., Дутченко О.О., Бровко Л.І., Карпова Д.Д., Головка О. Г., Губарєв О. О., Пономарьова А. Ю., Давидович І.Д., Ломачинська І.А., Мумладзе А.О., Дехтяр Н.А., Джеджула В.В., Цвик О.Г., Єпіфанов А.О., Дехтяр Н.А., Мельник Т.М., Крутова А. С., Кащена Н. Б., Кужелєв М.О., Ковальова К.В. та інші.

Метою роботи є дослідження теоретико-методичних та практичних аспектів управління кредитоспроможністю підприємства. Виходячи із мети, можна визначити такі завдання роботи:

- дослідити та узагальнити наукові підходи до змісту понять

«кредитоспроможність» та «управління кредитоспроможністю підприємства»;

- розглянути мету, завдання, принципи та етапи управління кредитоспроможністю підприємства;

- сформулювати методичні підходи до оцінки рівня кредитоспроможності підприємства;

- проаналізувати основні показники фінансово-господарської діяльності ПП «Модуль-АВН», які лежать в основі коефіцієнтного методу аналізу кредитоспроможності;

- оцінити кредитоспроможність ПП «Модуль-АВН» на основі інтегральних показників;

- дослідити ймовірність банкрутства ПП «Модуль-АВН» з метою визначення рівня його кредитоспроможності;

- запропонувати шляхи підвищення ефективності управління кредитоспроможністю підприємства на ПП «Модуль-АВН»;

- спрогнозувати показники можливості залучення кредиту ПП «Модуль-АВН» на наступний період.

Об'єктом дослідження є управління кредитоспроможністю підприємства, а предметом – сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів такого управління.

Досягнення мети магістерської роботи можливе шляхом використання загальнонаукових, спеціальних та інтегральних дискримінантних моделей пізнання досліджуваних процесів та явищ. Для оцінки теоретико-методичних аспектів управління кредитоспроможністю підприємства застосовано методи порівняння, узагальнення, аналізу і систематизації. Графічний, структурно-логічний, табличний, економіко-статистичні методи, дискримінантні моделі використані при оцінці рівня кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН». З метою прогнозування показників кредитоспроможності застосовано розрахунково-аналітичний метод фінансового прогнозування.

Інформаційною базою роботи виступили нормативно-правові активи, підручники, монографії та наукові статті з досліджуваної проблематики,

фінансова звітність ПП «Модуль-АВН».

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в наступному:

– удосконалено трактування понять «кредитоспроможність підприємства», «управління кредитоспроможністю», що відображають роль аналізу фінансового стану як передумови кредитоспроможності як в поточному, так і у довгостроковому періоді;

– набули подальшого розвитку питання підвищення ефективності управління кредитоспроможністю з урахуванням особливостей господарювання підприємств в умовах воєнного стану.

Апробація та практичне значення результатів дослідження. Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані пропозиції можуть бути імплементовані безпосередньо в діяльність ПП «Модуль-АВН» що дасть змогу підвищити ефективність управління кредитоспроможністю підприємства. Окремі аспекти дослідження були висвітлені у доповіді на тему «Дослідження наукових підходів до визначення змісту поняття «управління кредитоспроможністю підприємства» в контексті зростання ролі кредитних ресурсів в сучасних умовах», представлену на VII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами», 15 листопада 2023 року.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 63 сторінок друкованого тексту, додатки розміщені на 5 сторінках. Основний зміст роботи викладено на 56 сторінках. Робота містить 13 таблиць та 10 рисунків, список використаних джерел включає 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст кредитоспроможності підприємства

Забезпечення стабільної та ефективної роботи підприємства залежить, в першу чергу, від наявності достатніх за обсягом фінансових ресурсів. Зазвичай підприємство користується різними за джерелами формування фінансовими ресурсами, які поділяють на власні, залучені та позикові. Безсумнівно, головним джерелом фінансування повинен бути власний капітал, однак обмеження обсягів його залучення може стримувати розвиток підприємства або ставити під загрозу його існування у разі гострої нестачі джерел самофінансування або обмежених можливостей залучення коштів з фінансового ринку.

З огляду на це виникає необхідність дослідження управління кредитоспроможністю підприємства, на основі якого можна робити висновки про можливість і доцільність залучення кредитних ресурсів. При прийнятті рішення щодо фінансування підприємства за рахунок кредитних коштів, необхідно враховувати переваги та недоліки позикового капіталу як джерела формування фінансових ресурсів.

Адже рішення щодо залучення кредитних ресурсів як джерела фінансування підприємства має ряд застережень. І перше з них для підприємства полягає у формуванні такої структури джерел фінансових ресурсів, яка б забезпечувала достатній рівень фінансової стійкості, тобто переважали власні фінансові ресурси. По-друге, важливим є співставлення вартості кредитних ресурсів із рівнем прибутковості підприємства. Іншими словами, важливо зрозуміти наскільки реальним з різних позицій є можливість

залучити кредит.

У науковій літературі не існує єдиної думки щодо визначення змісту поняття “кредитоспроможність” та підходів щодо її оцінки. Тому розглянемо як трактують поняття «кредитоспроможність».

Розпочнемо із чинної нормативно-правової бази. Чинне Положення «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» не містить визначення кредитоспроможності, на відміну від попереднього Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, а лише визначає платоспроможність як «...здатність боржника (контрагента) банку здійснювати розрахунки за всіма видами своїх зобов'язань відповідно до умов договорів» [25]. Оскільки кредитоспроможність є ширшим поняттям, адже крім платоспроможності, включає ще ряд інших понять як от репутація підприємства, кредитна історія та ін., то ототожнювати дані поняття не правильно.

Визначення кредитоспроможності наведене у Методичних рекомендаціях з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств. Відповідно до даних рекомендацій кредитоспроможність: «...це наявність передумов у підприємства для одержання кредиту [17].

У «Економічній енциклопедії» зазначається таке визначення кредитоспроможності: «...це сукупність фінансових і матеріальних можливостей одержання і сплати кредиту в установленій термін і у повній сумі. Визначається наявністю у підприємства відповідних коштів, обсягів основних і оборотних засобів для гарантування своєчасної сплати передбачених договором позичених сум» [10, с. 317].

Головко О. Г., Губарєв О. О., Пономарьова А. Ю. вважають, що кредитоспроможність підприємства – це: «...змога підприємства не просто залучити позиковий капітал, але й у повному обсязі та у визначені терміни розрахуватися за всіма своїми борговими зобов'язаннями. Вона формується в результаті його економічної діяльності та демонструє, наскільки ефективно

здійснюється управління власними фінансовими ресурсами та раціонально поєднується використання і власних, і позикових коштів та їх вкладення у власний капітал» [6, с. 53].

І. Ломачинська, А. Мумладзе розрізняють поняття кредитного ризику та кредитоспроможності та акцентують увагу на принципових відмінностях між даними поняттями. Автори вважають, що кредитоспроможність «...це оцінка, яка базується на оцінці й прогнозі потенціалу підприємства, а кредитний ризик — на поточній оцінці і ймовірності настання певного ряду наслідків» [7, с. 86].

Джеджула В.В., Цвик О.Г. під кредитоспроможністю підприємства розуміють: «... потенційну спроможність підприємства в повному обсязі та наперед визначений термін розрахуватися за усіма борговими зобов'язаннями перед кредитором (кредиторами) грошовими коштами, що генеруються позичальником у результаті господарської діяльності» [9, с. 291].

Панченко О.М., Пересипкіна А.В. зазначають: «...кредитоспроможність підприємства виражається в можливості отримати ним кредит та вчасно його обслуговувати» [20].

Крутова А.С., Кащена Н.Б. пропонують визначати як кредитоспроможність як: «...спроможність позичальника за конкретних економічних і юридичних умов кредитного фінансування господарської діяльності виконувати визначені кредитною угодою боргові зобов'язання щодо повноти та своєчасності розрахунків за наданим кредитом грошовими коштами, які генеруються у процесі звичайної діяльності» [13, с. 214].

Останнє визначення кредитоспроможності підприємства містить визначення кредитної угоди як джерела юридичних прав та обов'язків сторін кредитних відносин, тому має значення як з термінологічної, так і з практичної точки зору. Адже кредитні відносини передбачають прийняття рішення стосовно видачі кредиту, конкретні умови його погашення, перспективи виконання даних умов в повному обсязі і у визначені терміни, зниження кредитних ризиків банківської установи.

Таким чином, можна узагальнити основні значення дефініції

«кредитоспроможність» у вигляді рис. 1.1.

Рис. 1.1. Підходи до визначення поняття «кредитоспроможність підприємства»

Складено автором на основі [6; 9; 10; 17; 20]

Таким чином, варто відмітити, що у економічній літературі найчастіше можна зустріти два підходи до трактування поняття «кредитоспроможність», які достатньо просто пояснюють дану дефініцію:

1) як здатність підприємства-позичальника у визначений строк та повністю розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно у грошовій формі;

2) як наявність у позичальника передумов щодо отримання і повернення кредиту.

Отже, враховуючи все вищенаведене, вважаємо найбільш повним наступне визначення кредитоспроможності. Кредитоспроможність – це такий фінансовий стан підприємства (поточний і перспективний), який дає підстави припускати про наявність у підприємства-позичальника передумов для одержання кредиту та виконання у повному обсязі зобов'язань щодо погашення кредитних ресурсів.

Кредитоспроможність прийнято класифікувати за рядом ознак (рис. 1.2).

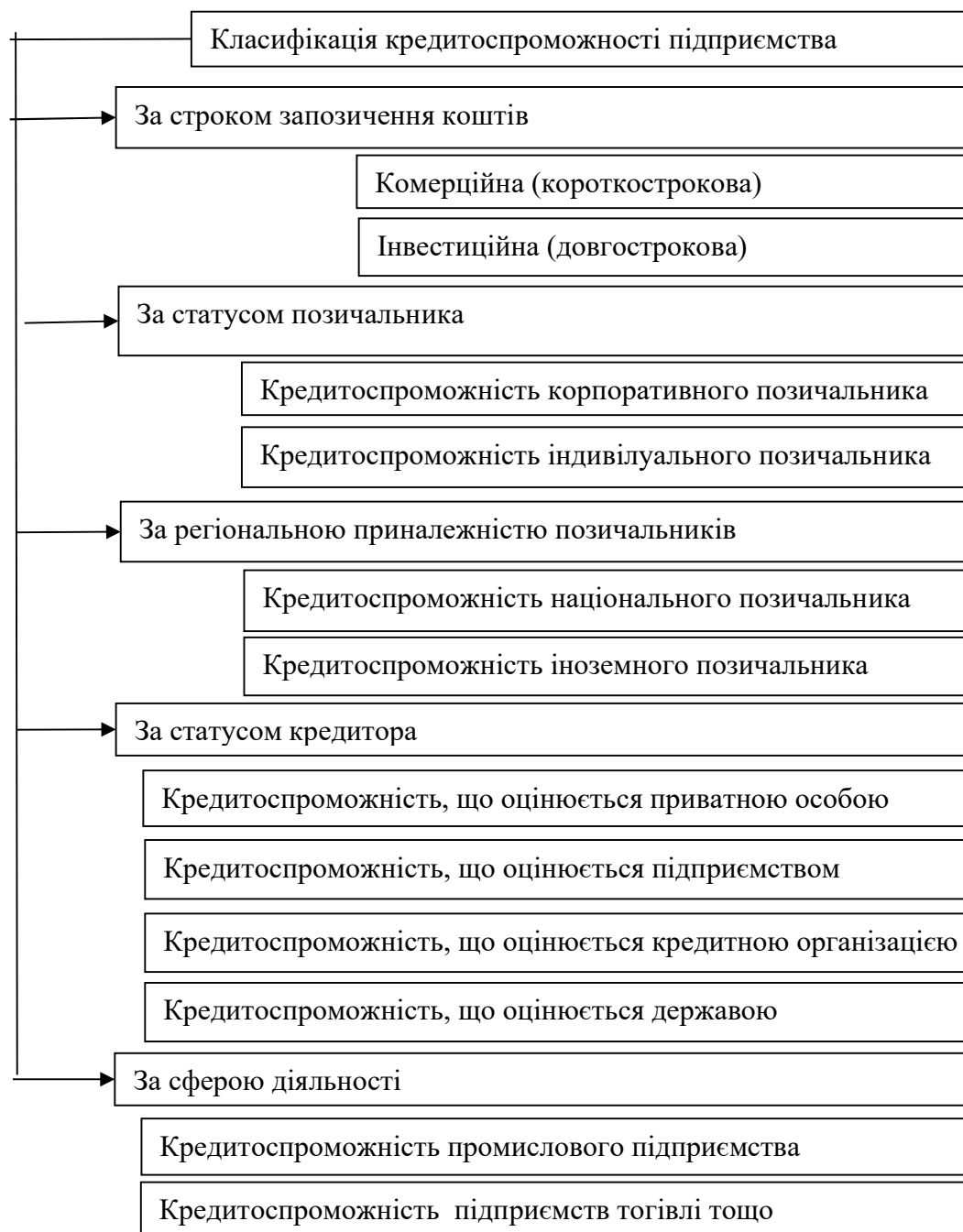

Рис. 1.2. Класифікація кредитоспроможності

Складено автором на основі [11, с.12; 3, с. 95]

Короткострокова платоспроможність визначає здатність підприємства залучати свої кошти на фінансування короткострокових (оборотних активів), довгострокова – на залучення коштів для фінансування необоротних (довгострокових) активів.

Кредитоспроможність індивідуального позичальника передбачає

здатність до залучення та погашення кредитних коштів фізичними особами, кредитоспроможність корпоративного позичальника – юридичних осіб. Саме останній вид досліджуємо у даній роботі.

Серед видів кредитоспроможності за статусом кредитора найбільш поширеною є та, яка здійснюється фінансово-кредитною установою та та, яка оцінюється підприємством. Безперечно серед видів кредитування найбільш поширеним є банківське і для страхування ризиків неповернення коштів позичальниками банківські установи проводять оцінку кредитоспроможності підприємства. В свою чергу, суб'єкти господарювання для розуміння своїх перспектив щодо одержання і кредиту і його погашення перед зверненням до фінансово-кредитної установи також проводять оцінку власної кредитоспроможності.

Враховуючи особливості оцінки кредитоспроможності різних галузей і сфер діяльності, необхідно розрізняти кредитоспроможність підприємств різних сфер діяльності.

На нашу думку, враховуючи сучасні умови господарювання підприємств в умовах воєнного стану, доцільно також класифікувати кредитоспроможність підприємств у нормальних умовах господарювання та у форсмажорних обставинах. Проте у цьому напрямку для ідентифікації ознак та особливостей останньої необхідно проводити дослідження, які, ймовірно, враховуватимуть досвід функціонування підприємств у цей час.

Безперечно кредитоспроможність підприємства пов'язана з його фінансовим станом. Адже саме фінансовий стан є загальною характеристикою фінансово-господарської діяльності підприємства, яка дає можливість оцінити ефективність використання ресурсів, фінансово-господарські зв'язки з іншими суб'єктами господарювання, які впливають на ділову активність та рівень дебіторської заборгованості підприємства; прибутковість, фінансову стабільність, репутацію, платоспроможність.

При цьому Єпіфанов А. О., Дехтяр Н. А. зазначають, що: «...фінансово-господарський стан підприємства може бути стійким чи дуже добрим;

недостатньо стійким чи задовільним; нестійким чи сумнівним; кризовим чи незадовільним, що залежить від багатьох критеріїв: виду діяльності; виду ресурсів, що використовуються у процесі виробництва; ефективності управління підприємством; кон'юнктури ринку; загальної економічної ситуації у країні та ін.» [11, с. 12].

Отже, у нестабільних фінансово-економічних умовах господарювання залучення кредитних ресурсів набуває для вітчизняних підприємств все більшої актуальності, у зв'язку із чим важливим є дослідження рівня їх кредитоспроможності. Кредитоспроможність – важлива характеристика фінансового стану підприємства, яка характеризує його як позичальника, який може чи не може залучати кредитні ресурси, що є вагомим джерелом фінансування ресурсів. Управління кредитоспроможністю має важливе значення для підприємств України, що потребує його постійного дослідження та удосконалення.

1.2. Основні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства

В умовах мінливого соціально-економічного середовища одним з основних напрямів його управлінської діяльності є управління кредитоспроможністю підприємства. Адже від рівня кредитоспроможності підприємства залежить його здатність оперативно вирішувати завдання в умовах конкурентної боротьби, а також можливість бути спроможним залучати та повертати позикові кошти. Високий рівень кредитоспроможності сприяє рентабельності діяльності, адже залучення кредитних ресурсів уможливорює максимізацію прибутку. Усе це підвищує в кінцевому підсумку сприяє підвищенню інвестиційної підприємства як наслідку зростання його вартості.

Розглянемо основні визначення «управління кредитоспроможністю підприємства».

Головко О.Г., Губарев О.О., Пономарьова А.Ю. розглядають управління кредитоспроможністю як: «... сукупність управлінських дій, яка спрямована на розробку і реалізацію управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням достатнього потенціалу підприємства та його ефективної діяльності для залучення позикового капіталу та його повного повернення і сплати відсотків за користування ним» [6, с. 53]. Таким чином, дане визначення повністю відображає зміст поняття «управління» як сукупності дій, направлених на прийняття управлінських рішень, та зміст поняття «кредитоспроможність» як здатності залучати та повертати позиковий капітал.

Схоже визначення дають Кужелев М.О., Ковальова К.В., які зазначають, що: «...управління кредитоспроможністю підприємства – це складова системи управління підприємством, спрямована на забезпечення певного рівня кредитоспроможності» [15, с.58]. Особливість полягає у тому, що автори звертають увагу на важливу деталь – управління кредитоспроможністю повинно обов'язково бути інтегроване у загальну модель управління та підпорядковуватись загальним завданням фінансового менеджменту. Це важливо, адже рівень кредитоспроможності тісно пов'язаний із рівнем ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності та ін. аспектами оцінки фінансового стану і не може не залежати від даних характеристик.

Бровко Л.І., Карпова Д.Д. дають наступне визначення управління кредитоспроможністю підприємства: «...це поняття яке включає в себе: планування, аналіз, організацію, мотивацію та контроль який забезпечуватиме такий стан, формування і розподіл фінансових ресурсів, який дозволить підприємству одержувати та відповідати за кредитними зобов'язаннями в повному обсязі та встановлений строк» [4]. Особливість визначення полягає у виділенні конкретних функцій управління таких як планування, аналіз та ін., що дещо дублює функції фінансового менеджменту в цілому.

Отже, управління кредитоспроможністю – процес прийняття управлінських рішень щодо підтримання належного кредитоспроможності підприємства, який дозволяє підприємству в разі необхідності отримувати

позикові кошти та виконувати зобов'язання щодо обслуговування боргу.

Узагальнити інформацію щодо основних аспектів управління кредитоспроможністю можна наступним чином (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Основні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства

Складено автором на основі [18, с.98; 11, с. 45; 15, с.56; 6, с. 53]

Отже, процес управління кредитоспроможністю здійснюється відповідно до поставленої мети. Найчастіше її формулюють таким чином: забезпечення такого рівня кредитоспроможності підприємства, яке б дозволило підприємству погасити основну суму боргу та відсотків за ним як у поточному періоді, так і у довгостроковій перспективі.

У процесі досягнення поставленої мети мають бути вирішені наступні завдання:

- забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- формування оптимальної структури капіталу підприємства, яка б забезпечила максимізацію ринкової вартості, оптимальне співвідношення між коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства та коефіцієнтом фінансової рентабельності;
- формування прийняттого рівня ліквідності активів підприємства;
- забезпечення достатнього рівня ефективності використання позикового капіталу та його цільове використання;
- мінімізація витрат щодо залучення позикового капіталу, визначення і використання найбільш ефективних методів мобілізації кредитів [6, с. 55].

Процес управління кредитоспроможністю підприємства залежить від ряду факторів. Дослідженню чинників, що впливають на кредитоспроможність підприємств приділено достатньо багато уваги. Однак спостерігається неоднозначність поглядів на перелік факторів, які обумовлюють рівень кредитоспроможності підприємства. Розглянемо декілька з таких поглядів.

Так, колективи авторів під керівництвом В. Міщенка та А. Єпіфанова виділяють такі фактори впливу на рівень кредитоспроможності позичальника як:

- забезпеченість позичальника власними коштами. Прийнятним вважається їх рівень більше 50 % від загальної суми витрат, що здійснює суб'єкт господарювання;
- оцінка продукції, яка випускається або характер послуг, що надаються. Важливе значення має наявність замовлень, попит на продукцію та послуги, перспективи збільшення обсягів реалізації, конкурентоспроможність на зовнішньому та внутрішньому ринку, обсяги експорту, ступінь залежності попиту на продукцію від сезонності та ін.;
- репутація позичальника (дотримання договірної ділової етики,

кваліфікація та здібності керівника, рівень платіжної дисципліни);

- економічна кон'юнктура (потенційна можливість джерел для фінансування та капіталовкладень або наявність таких джерел, перспективи розвитку позичальника);

- ринкова кон'юнктура (позиціювання товару чи послуги позичальника, перспективи розвитку ринку товару чи послуги, що реалізується (надається) позичальником, сезонність, темпи зростання ринку, та інші фактори, що визначають розвиток підприємства);

- фактори суб'єктивного характеру (ефективність системи управління; професіоналізм керівництва, історія погашення кредиторської заборгованості в минулому, склад засновників) [11, с. 49; 18, с. 98]

Кужелєв М.О., Ковальова К.В. поділяють фактори впливу на кредитоспроможність на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх вчені відносять:

- стан соціально-економічного розвитку країни;
- кон'юнктура фінансового ринку;
- грошово-кредитна та податкова політика країни;
- політична ситуація в державі;
- ефективність комунікації з контрагентами;
- розрахунково-платіжна дисципліна контрагентів тощо.

До внутрішніх факторів, що впливають на кредитоспроможність підприємства відносяться:

- суми короткострокових зобов'язань;
- склад і структура оборотних та необоротних активів;
- дебіторська заборгованість;
- грошові кошти та їх еквіваленти;
- корпоративна дисципліна;
- бюджетне планування;
- маркетингова політика підприємства;
- рівень організації виробництва тощо [15, с. 56].

Бровко Л.І., Карпова Д.Д. зазначають, що: «...управління

кредитоспроможністю ускладнюється як внутрішніми факторами: внутрішнє середовище самого підприємства та його операційна діяльність, так і зовнішніми до них відносяться стан національної та світової економіки, функціонування всієї банківської сфери держави тощо» [4].

З метою забезпечення постійного та безперервного процесу управління кредитоспроможністю постає необхідність у відповідному забезпеченні, основними видами якого є:

- нормативно-правове забезпечення – сукупність законодавчих актів, які регламентують основні аспекти щодо управління кредитоспроможністю підприємства;

- методологічне забезпечення – сукупність механізмів щодо здійснення конкретних управлінських дій;

- організаційне забезпечення – модель документообігу, наявність внутрішніх документів та вимог до їх розробки, у яких визначені відповідальні особи тощо;

- кадрове забезпечення – сукупність працівників та служб, на яких покладено обов'язки щодо управління кредитоспроможністю підприємства;

- технічне забезпечення – комплекс програмного забезпечення, технічних засобів, інших засобів обробки інформації;

- інформаційне забезпечення – наявність бази вихідних даних, які є основою прийняття управлінських рішень у розрізі всіх необхідних видів фінансової інформації [16, с. 209].

Розглядаючи функції управління кредитоспроможністю, варто відзначити, що планування кредитоспроможності можна визначити як процес визначення цілей управління кредитоспроможністю та прийняття рішень щодо їх досягнення.

Організація як функція управління кредитоспроможністю – це процес розміщення і використання організаційних ресурсів для досягнення стратегічних цілей управління кредитоспроможністю, формування структури управління та механізмів координації робочих завдань.

Мотивація передбачає наявність зацікавленості працівників здійснювати процеси управління кредитоспроможністю, яка може виражатись матеріальними, моральні, інтелектуальні, статусні та інші.

Аналіз – проведення оцінки основних показників кредитоспроможності, на основі результатів якої можна приймати управлінські рішення. Це одна із основних функцій управління, адже саме аналіз задовільняє потреби користувачів фінансової інформації.

Контроль – це функція управління, завданням якої є спостереження за результатами управління з метою установлення чи досягнуто відповідних цілей, корегуючи при цьому відхилення від запланованих показників.

Отже, управління кредитоспроможністю відіграє важливе значення для вітчизняних підприємств, адже у нестабільних фінансово-економічних умовах залучення позикового капіталу – це те питання, яке постає досить гостро. Важливим у процесі управління є визначення його мети та завдань, функцій управління, всіх видів забезпечення, факторів впливу на управління кредитоспроможністю, методичних аспектів управління. Аналітична складова управління кредитоспроможністю вкрай важлива, тому потребує окремого дослідження.

1.3. Методичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства

Оцінка кредитоспроможності позичальника є досить дискусійним питанням, щодо якого існує велика кількість наукових доробок. Незважаючи на такий значний інтерес до дослідження методичних аспектів кредитоспроможності підприємства, в Україні досі немає загальноприйнятої методики її оцінки.

Кожен із підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника має свої переваги і недоліки, ґрунтується на використанні певного інструментарію, тому

більшість із дослідників пропонують їх використовувати у комплексі для отримання більш об'єктивних і точних результатів оцінки.

Фінансово-кредитні установи при визначенні рівня кредитоспроможності застосовують доволі широкий спектр методик (рис. 1.4), які вони обирають і розробляють самостійно, виходячи з спеціалізації фінансово-кредитної установи, особливостей кредитної політики, рівня економічної та політичної стабільності в державі, технологічних можливостей, місця на ринку, конкретних умов договору тощо. Окремі з кредиторів навіть застосовують широко відомі старі іноземні методики, нехтуючи сучасними українськими розробками, адаптованими до вітчизняних умов господарювання.

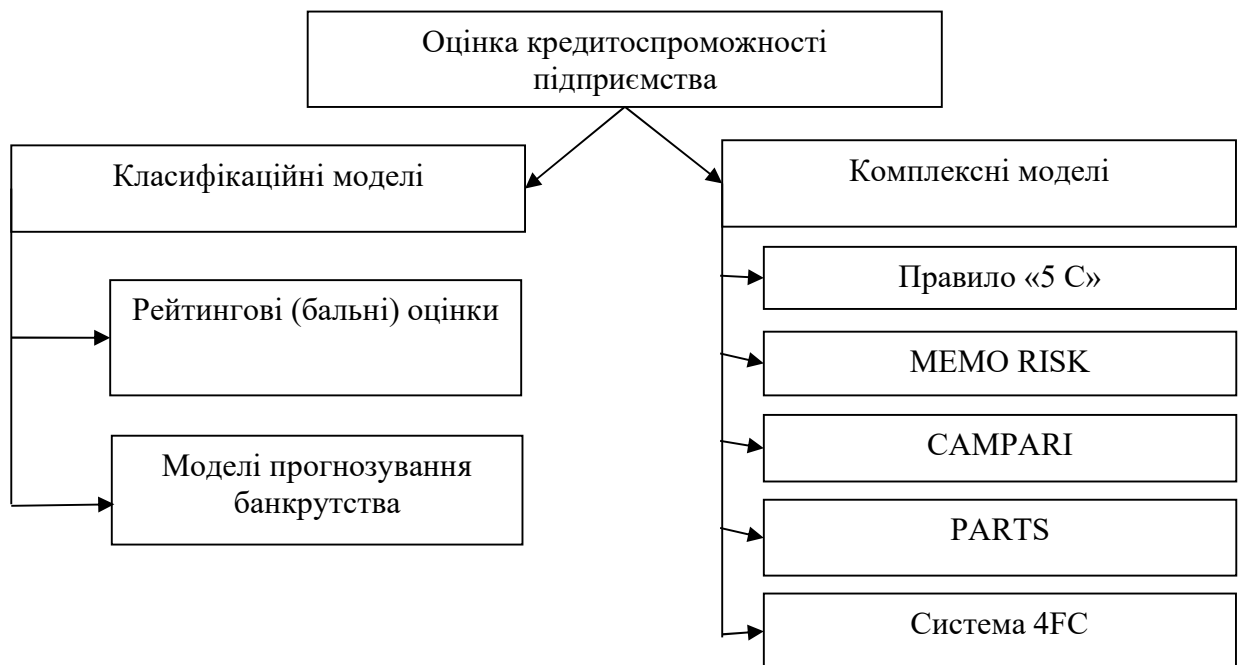

Рис. 1.4. Підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників [побуд. Складено автором на основі [1, с. 37; 11, с. 13]

Методики оцінки кредитоспроможності підприємства мають відповідати певним вимогам:

- повнота оцінки, тобто формування системи оціночних показників та критеріїв, які дозволяють надати всебічну та повну характеристику фінансово-господарської діяльності позичальника;
- достовірність оцінки, тобто використання необхідної та достовірної

інформаційної бази для проведення оцінки;

- диференційований підхід до оцінки кредитоспроможності залежно від розмірів підприємства та галузей економіки, адже дані аспекти впливають на особливості господарської діяльності підприємства;

- інноваційність, тобто використання передового вітчизняного та зарубіжного досвіду проведення такої оцінки із використанням сучасних технологій оцінки та інноваційних інструментів, а також залучення висококваліфікованих експертів;

- об'єктивність, яка полягає у об'єктивному та неупередженому формуванні оцінки кредитоспроможності;

- перспективність оцінки, тобто отримання інформації за результатами аналізу щодо поточної та перспективної (прогнозої) оцінки кредитоспроможності позичальників [27].

Необхідно відмітити, що в Україні не існує єдиного алгоритму визначення кредитоспроможності позичальника. Кожна банківська установа використовує власну методику оцінки кредитоспроможності позичальника, яка з позиції банку враховує найширший спектр фінансових показників та вважається найбільш ефективною.

Вітчизняні комерційні банки при визначенні власної методики оцінки кредитоспроможності, яка фіксується у внутрішньобанківських положеннях, керуються Положенням «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» № 351 [25].

Для реалізації власної кредитної політики банківські установи при оцінці рівня кредитного ризику розробляють внутрішні положення про порядок оцінки фінансового стану юридичної особи. У своїх положеннях банки зобов'язані врахувати основні показники, встановлені Положенням НБУ № 351. Проте банки можуть обґрунтувати і врахувати додаткові показники в оцінці кредитоспроможності позичальників.

Відповідно до Положення №351 віднесення підприємства до одного із класів позичальників відбувається на основі значень інтегральних показників.

Варто відмітити, що порядок розрахунку інтегрального показника залежить від розміру підприємства та сфери діяльності. За значенням інтегрального показника підприємство відносять до одного із 9 класів позичальників.

Синявська О.О., Самойленко В.В. [28, с. 362] вважають: «...доцільним для оцінки кредитоспроможності позичальника використовувати дискримінантну модель діагностики фінансового стану українських підприємств, яка запроваджена «Порядком проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара» № 616».

Згідно з методикою, наведеною у Положенні, банк здійснює визначення рейтингового класу боржника – юридичної особи з урахуванням величини підприємства (велике, середнє або мале). Віднесення позичальника до того чи іншого класу залежить від значення інтегрального показника, розрахунок якого здійснюється із застосуванням багатофакторної дискримінантної моделі за такою формулою:

$$Z = a_1 * K_1 + a_2 * K_2 + a_3 * K_3 + a_4 * K_4 + a_5 * K_5 + a_n * K_n - a_0,$$

де Z – інтегральний показник;

$K_1, K_2 \dots K_n$ – фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності боржника – юридичної особи;

$a_1, a_2 \dots a_n$ – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів і щорічно актуалізуються Національним банком України [полож. 616].

Моделі оцінки ймовірності банкрутства підприємства також належать до методів оцінки кредитоспроможності та передбачають визначення ризику настання банкрутства. Переважна більшість із них враховують зарубіжний досвід оцінки, проте все одно застосовуються в Україні.

Варто відзначити, що у вітчизняній практиці оцінки

кредитоспроможності достатньо поширеним є метод коефіцієнтів, який ґрунтується на системі кількісних показників, які всебічно характеризують фінансовий стан підприємства.

Метод коефіцієнтів при оцінці кредитоспроможності пропонують проводити у наступній послідовності:

1) відбір фінансових коефіцієнтів, що є найбільш оптимальним з урахуванням розміру, виду економічної діяльності або інших особливостей діяльності, встановлення їх нормативних значень;

2) розрахунок фінансових коефіцієнтів за даними фінансової звітності позичальника, рівень кредитоспроможності якого оцінюється;

3) аналіз динаміки розрахованих фінансових коефіцієнтів;

4) порівняльний аналіз коефіцієнтів позичальника з нормативними значеннями, значеннями показників провідних підприємств галузі, середніми значеннями по галузі [29, с. 142].

Кужелєв М.О., Ковальова К.В. підкреслюють значення оцінки ліквідності та платоспроможності при визначенні рівня кредитоспроможності підприємства. Автори вважають, що дані показники взаємозалежні, адже підприємство в умовах дефіциту фінансових ресурсів залучає кредити для покращення своєї ліквідності та платоспроможності. З іншого боку, підприємство не зможе відповідати за своїми кредитними зобов'язаннями за умови низької ліквідності та платоспроможності. Крім того, підприємство може бути неплатоспроможним, але кредитоспроможним через, наприклад, наявність застави [15, с.56].

Оцінка кредитоспроможності позичальника на основі аналізу грошових потоків ґрунтується на даних щодо чистих грошових потоків у результаті операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Такий аналіз дає змогу об'єктивно оцінити платоспроможність позичальника, його здатність акумулювати грошові потоки, що є первинним джерелом погашення відсотків і кредиту, здатність менеджменту позичальника керувати ним так, щоб генерувати на рахунках достатню кількість грошових коштів для погашення

боргів.

Моделі комплексного аналізу виходять з методики якісного аналізу, що базується на агрегованих кількісних та якісних характеристиках (рис. 1.5).

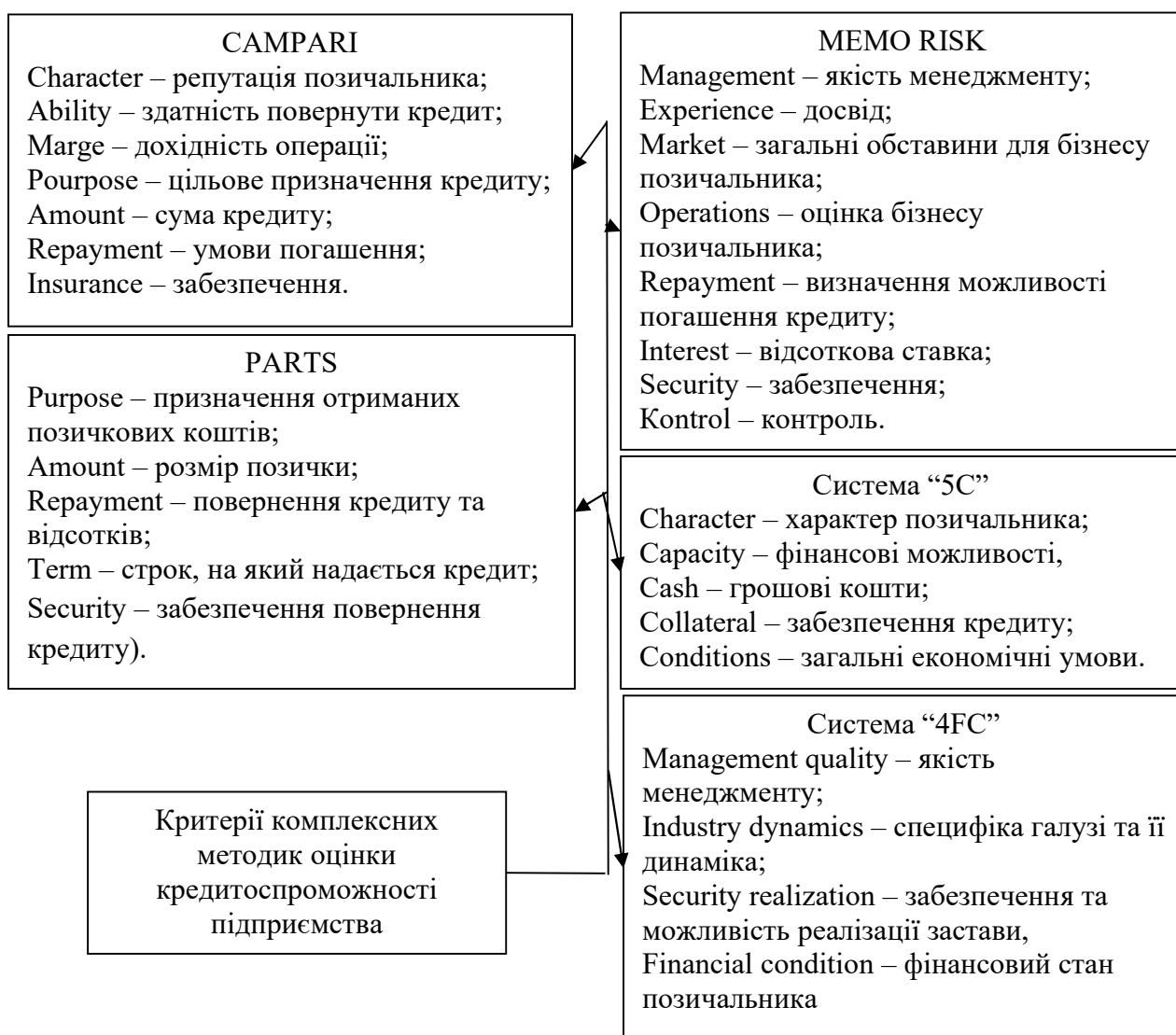

Рис. 1.5. Критерії методик комплексного аналізу кредитоспроможності підприємства

Складено автором на основі [19, с. 63]

Важливий елемент внутрішнього контролю підприємства – аналіз кредитоспроможності незалежно від необхідності підприємства залучати кредитні ресурси в поточний момент часу.

Схема оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства представлена на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Схеми оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства

Складено автором на основі [20]

Отже, методичні аспекти дослідження кредитоспроможності підприємств в Україні достатньо різноманітні і ґрунтуються як на традиційній системі показників фінансового стану, так і на інтегральних методиках, методах бальної оцінки.

Висновки до розділу 1

У нестабільних фінансово-економічних умовах господарювання залучення кредитних ресурсів набуває для вітчизняних підприємств все більшої

актуальності, у зв'язку із чим важливим є дослідження рівня їх кредитоспроможності.

Узагальнивши наукові підходи до визначення кредитоспроможності вважаємо, що кредитоспроможність – це такий фінансовий стан підприємства (поточний і перспективний), який дає підстави припускати про наявність у підприємства-позичальника передумов для одержання кредиту та виконання у повному обсязі зобов'язань щодо погашення кредитних ресурсів.

З метою якісного управління кредитоспроможність класифікують за: строком запозичення коштів, за статусом позичальника, за статусом кредитора, за регіональною приналежністю позичальника, за сферою діяльності. На нашу думку, доцільним розрізняти кредитоспроможність у нормальних умовах господарювання та у форсмажорних обставинах, як от, наприклад, війна.

Управління кредитоспроможністю – процес прийняття управлінських рішень щодо підтримання належного кредитоспроможності підприємства, який дозволяє підприємству в разі необхідності отримувати позикові кошти та виконувати зобов'язання щодо обслуговування боргу.

Важливим у процесі управління є визначення його мети та завдань, функцій управління, всіх видів забезпечення, факторів впливу на управління кредитоспроможністю, методичних аспектів управління.

Без перебільшення основним етапом управління кредитоспроможністю підприємства можна вважати оцінку рівня кредитоспроможності. В Україні не існує інверсальної методики оцінки кредитоспроможності, проте існують окремі методичні рекомендації щодо такої оцінки, які враховують комерційні банки, розробляючи внутрішні положення. В цілому моделі оцінки кредитоспроможності поділяють на кількісні та комплексного характеру.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПП «МОДУЛЬ-АВН»

ЗА 2018 - 2022 РОКИ

2.1. Оцінка кредитоспроможності підприємства за методом коефіцієнтів

Оцінка кредитоспроможності підприємства – важливий етап управління нею. Перш, ніж перейти до оцінки рівня кредитоспроможності досліджуваного підприємства, відзначимо, що Приватне підприємство «Модуль - АВН» (ПП «Модуль - АВН») – це суб'єкт господарювання, який функціонує на території Чернівецької області. Основним видом діяльності підприємства є виробництво машин і устаткування для добувної промисловості та будівництва. Також підприємство займається такими видами діяльності як ремонт та технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення; виробництво неелектричних побутових виробів, виробництво інших готових металевих виробів.

Традиційний підхід до оцінки кредитоспроможності підприємства передбачає розрахунок та аналіз основних показників фінансового стану. Тому розпочнемо проведення такого аналізу.

Серед усіх показників фінансового стану група показників фінансової стійкості характеризує співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами, тому має вагоме значення при дослідженні рівня кредитоспроможності.

На основі балансу (дод. А.1-А.5) розрахуємо показники фінансової стійкості ПП «Модуль-АВН» та відобразимо визначені аналітичні показники у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Оцінка показників фінансової стійкості ПП «Модуль-АВН»
за 2018 – 2022 роки

Показник	Роки					Відхилення (+,-)			
	2018	2019	2020	2021	2022	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,440	0,444	0,453	0,440	0,502	0,004	0,009	-0,013	0,062
Коефіцієнт фінансової залежності	0,560	0,556	0,547	0,560	0,498	-0,004	-0,009	0,013	-0,062
Коефіцієнт фінансового ризику	1,272	1,253	1,208	1,272	0,990	-0,020	-0,045	0,064	-0,282
Коефіцієнт самофінансування	0,786	0,798	0,828	0,786	1,010	0,012	0,030	-0,042	0,224
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,034	-0,035	-0,021	-0,056	0,097	-0,069	0,015	-0,035	0,153

Отже, показники фінансової стійкості підприємства у 2018-2021 роках демонструють перевищення позиковим капіталом над власним. Частка власних джерел фінансування у загальній їх сумі приблизно 45%, що показує низький рівень фінансової стійкості та достатньо ризикову структуру капіталу. Ситуація змінилась у кращу сторону у 2022 році, показники фінансової стійкості хаоактеризують підвищення ролі власного капіталу як джерела фінансування та його перевищення над позиковими коштами. Так, частка власного капіталу у загальній сумі фінансових ресурсів у 2022 році становила 50,2%.

Необхідно відзначити від'ємне значення власних оборотних коштів у 2019-2021 роках, про що свідчить негативне значення у даному періоді коефіцієнта забезпечення власних оборотних коштів. Така ситуація є негативною, оскільки характеризує нестачу власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів, відповідно оборотні активи фінансуються за рахунок позикового капіталу. У 2022 році ситуація дещо покращилась, частина оборотних активів фінансується за рахунок власних коштів, проте

показник забезпечення власними оборотними коштами нижче нормативного значення, що встановлене на рівні 0,2-0,5.

Показники ділової активності теж відіграють суттєву роль при оцінці кредитоспроможності, оскільки характеризують наскільки підприємство має налагоджені ділові зв'язки та його здатність до реалізації виготовленої продукції, до розширення ринку збуту. Розраховані за даними Балансу та Звіту про фінансові результати показники ділової активності ПП «Модуль-АВН» відображає табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Оцінка показників ділової активності ПП «Модуль-АВН» за 2018 – 2022 роки

Показник	Роки					Відхилення (+,-)			
	2018	2019	2020	2021	2022	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
Коефіцієнт обертання активів	1,293	1,413	1,593	1,455	0,914	0,120	0,180	-0,138	-0,540
Коефіцієнт обертання власного капіталу	2,752	3,799	3,997	4,288	3,021	1,047	0,198	0,291	-1,267
Фондовіддача	2,773	3,219	3,437	3,114	1,988	0,446	0,218	-0,323	-1,126
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	4	3	3	8	14	-1	-	4	6
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні	44	48	29	48	91	4	-19	19	43

Отже, коефіцієнт обертання активів неоднозначно змінювався протягом періоду дослідження. З 2018 року до 2020 року показник збільшувався, що є позитивним та свідчить про пришвидшення оборотності активів. Якщо у 2018 році на 1 грн. активів припадало приблизно 1 грн. 30 коп. чистого доходу, то у 2019 році 1 грн. 41 коп., а у 2020 році – 1 грн. 59 коп. На збільшення показника

вплинуло збільшення чистого доходу від реалізації продукції більшими темпами, ніж збільшення суми активів. У 2021 році відбулось уповільнення обертання активів, коефіцієнт обертання зменшився порівняно з 2020 роком на 0,138 і становив 1,455. У 2022 році показник склав 0,914, тобто зменшення становило 0,540, що є негативним. Ключовим фактором такої зміни показника у 2021 та 2022 роках стало зменшення чистого доходу, хоча вплинуло і зростання суми активів.

Коефіцієнт обертання власного капіталу демонструє позитивну зміну протягом 2018-2021 років – постійне зростання показника: порівняно з попереднім роком показник зростав наступним чином: у 2019 році на 1,047, у 2020 році – на 0,198, у 2021 році – на 0,291. У 2018 році на 1 грн. власного капіталу припадало 2 грн. 75 коп., у 2021 році цей рівень сягнув вже 4 грн. 29 коп. У 2022 році коефіцієнт обертання власного капіталу зменшився, що характеризує негативну зміну - уповільнення обертання власного капіталу, показник зменшився на 1,267 за рахунок зменшення доходу від реалізації продукції.

Фондовіддача характеризує рівень доходу від реалізації продукції в розрахунку на 1 грн. основних засобів, показник зростав протягом 2018-2020 років – із 2 грн. 78 коп. чистого доходу на 1 грн. основних засобів у 2018 років до рівня 3 грн. 44 коп. у 2020 році. У 2022 році показник за рахунок зменшення чистого доходу від реалізації продукції та збільшення суми основних засобів і склав 1,99 чистого доходу в розрахунку на 1 грн. основних засобів.

Тривалість обороту дебіторської заборгованості у 2022 році зросла на 6 днів порівняно з 2021 роком, склала 14 днів та демонструє негативну динаміку до уповільнення. Окрім зменшення обсягів реалізації продукції на таку зміну показника вплинуло збільшення суми дебіторської заборгованості, що вказує на необхідність прийняття управлінських рішень щодо її стягнення чи рефінансування.

Значно, майже у 2 рази, зросла і тривалість обороту кредиторської заборгованості через зростання її розміру та зменшення доходу від реалізації

продукції. Незважаючи на переваги використання кредиторської заборгованості у діяльності підприємства, необхідно прагнути до її зменшення, адже це погіршує рівень довіри до підприємства та рівень його кредитоспроможності.

У процесі оцінки кредитоспроможності особливу увагу приділяють показникам ліквідності та платоспроможності. Відповідні показники, визначені за даними фінансової звітності ПП «Модуль-АВН», наведені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Оцінка показників платоспроможності ПП «Модуль-АВН»
за 2018 – 2022 роки

Показник	Роки					Відхилення (+,-)			
	2018	2019	2020	2021	2022	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,560	3,667	3,364	1,997	2,962	1,107	-0,303	-1,368	0,965
Коефіцієнт критичної оцінки	0,080	0,155	0,289	0,424	0,488	0,076	0,134	0,135	0,064
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,004	0,103	0,155	0,281	0,322	0,099	0,052	0,127	0,041
Робочий капітал, тис.грн.	1084	1220,2	1208,9	919,5	1169,5	136,2	-11,3	-289,4	250,0

Необхідно відмітити низький рівень абсолютної ліквідності ПП «Модуль-АВН» у 2018-2020 роках. При нормативному значенні 0,2-0,35 показник становив 0,004, 0,103 та 0,155 відповідно у 2018, 2019 та 2020 році. Попри нестачу грошових коштів на погашення поточних зобов'язань, варто відмітити позитивну зміну показника – зростання. В результаті у 2021 та 2022 році рівень абсолютної ліквідності відповідає нормативному та характеризує достатній рівень платоспроможності.

Можна відзначити позитивну динаміку показника проміжної ліквідності, попри те, що він нижче нормативного значення, яке рекомендоване на рівні 0,7-0,8 показник у 2022 році становить 0,488 при рівні 0,080 у 2018 році. Коефіцієнт загальної ліквідності на підприємстві має високе значення та

показує високий рівень платоспроможності. При нормативному значенні 1-1,5 найвище значення показника становило 3,667 у 2019 році, а найменше – 1,997 у 2021 році.

Робочий капітал на ПП «Модуль-АВН» має додатнє значення. Наявність робочого капіталу свідчить про те, що підприємство не тільки здатне сплатити власні поточні борги, а й має фінансові ресурси для розширення діяльності та інвестування.

Одними із ключових показників є показники рентабельності, які характеризують відношення прибутку до понесених витрат, та багато в чому визначають здатність підприємства розраховуватись за кредитними зобов'язаннями. Відповідні показники наведені у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Оцінка основних показників рентабельності ПП «Модуль-АВН»
за 2018 – 2022 роки

%

Показник	Роки					Відхилення (+,-)			
	2018	2019	2020	2021	2022	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
Рентабельність реалізації за валовим прибутком	3,1	13,0	12,7	31,0	21,3	9,8	-0,3	18,3	-9,8
Рентабельність продукції	1,8	14,9	14,5	30,1	43,9	13,2	-0,4	15,6	13,7
Рентабельність активів	-2,5	1,1	2,1	2,3	2,4	3,6	1,0	0,1	0,2
Рентабельність власного капіталу	-5,1	3,1	5,3	6,6	8,0	8,1	2,3	1,3	1,3

Отже, показники рентабельності реалізації демонструють неоднозначну динаміку – перші роки протягом періоду дослідження вони зростають до максимального значення 31,0% у 2021 році, проте у 2022 році показник зменшився до рівня 21,3% за рахунок зменшення суми валового прибутку в розрахунку на 1 грн. виручки від реалізації продукції.

Рентабельність продукції має позитивну динаміку протягом всього

періоду дослідження за винятком незначного зменшення у 2020 році. Позитивним є те, що сума валового прибутку, що припадає на 1 грн. собівартості продукції збільшується.

Позитивна зміна спостерігається і щодо показників рентабельності активів і капіталу, їх значення зростає з року в рік протягом 2018-2022 років. Причому, якщо у 2018 році показники мали від'ємне значення у зв'язку із збитком, то у 2022 році вони становили максимальне значення протягом періоду дослідження – 2,4% і 8,0% відповідно рентабельність активів та рентабельність власного капіталу.

Отже, аналізуючи всі вищезазначені показники в контексті аналізу кредитоспроможності можемо зазначити, що позитивну динаміку та достатньо високе значення мають показники ліквідності, зокрема загальний, проте на недостатньому рівні є рівень абсолютної ліквідності; позитивними є зміни показників рентабельності та фінансової стійкості, які у 2022 році демонструють незначне, але перевищення суми власного капіталу над позиковими ресурсами. Як негативний момент необхідно відзначити уповільнення оборотності активів, власного капіталу, дебіторської та кредиторської заборгованості, зменшення фондівіддачі. Враховуючи усі ці моменти, на нашу суб'єктивну думку, рівень кредитоспроможності можна визначити на середньому рівні. Проте більш точно рівень кредитоспроможності можна оцінити за допомогою оцінки інтегральних показників кредитоспроможності.

2.2. Визначення класу позичальника-юридичної особи ПП «Модуль-АВН»

Традиційний аналіз фінансового стану не дає можливість зробити повноцінний висновок щодо рівня кредитоспроможності. В основному через те,

що одні показники фінансового стану можуть демонструвати позитивні зміни фінансового стану, інші – негативні; одні показники – знаходяться в межах нормативу і характеризують хороший фінансовий стан, інші – навпаки.

Саме тому, на нашу думку, розрахунок та оцінка інтегральних показників кредитоспроможності, дозволяють точніше визначити рівень кредитоспроможності позичальника.

Відповідно до Положення НБУ № 351, залежно від розміру підприємства та виду економічної діяльності обирається інтегральний показник. Для ПП «Модуль-АВН» на основі визначених критерії інтегральний показник має наступне значення.

$$Z = 1,775 + 0,472 * X_2 + 0,408 * X_{11} + 0,392 * X_{12} + 0,357 * X_{13} + 0,347 * X_{14}$$

Для початку необхідно розрахувати фінансові коефіцієнти на основі фінансової звітності (Дод. А.1-А.5) (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Розрахунок показників інтегральної моделі визначення
кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН» за 2018 – 2022 роки

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Показник загальної ліквідності (МК2)	2,560	3,667	3,364	1,997	2,962
Показник покриття боргу чистим доходом (МК11)	0,282	0,282	0,231	0,157	0,264
Показник покриття активів прибутком до оподаткування (МК12)	-0,023	0,011	0,021	0,022	0,025
Показники частки неопераційних елементів балансу (МК13)	0	0	0	0	0
Показник оборотності поточних активів (МК14)	179,023	139,914	124,467	138,289	211,108

Відповідно до Положення НБУ №351 для кожного показника існує внутрішня шкала, відповідно до якої здійснюється його коригування. Для цього, в першу чергу, отримані в табл. 2.5 результати необхідно привести до відсоткового значення, та в залежності від того, в які межі входить кожний показник, визначити діапазон (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Діапазон фінансових показників кредитоспроможності ПП «Модуль-
АВН» за 2018-2022 роки

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Відсоткове значення МК2, %	256,0	366,7	336,4	199,7	296,2
Діапазон фінансових показників для МК2	4	4	4	4	4
Відсоткове значення МК11, %	28,2	28,2	23,1	15,7	26,4
Діапазон фінансових показників для МК11	6	6	5	5	6
Відсоткове значення МК12, %	-2,3	1,1	2,1	2,2	2,5
Діапазон фінансових показників для МК12	2	3	4	4	4
Відсоткове значення МК13, %	0	0	0	0	0
Діапазон фінансових показників для МК13	1	1	1	1	1
Відсоткове значення МК14, %	17902,3	13991,4	12446,7	13828,9	21110,8
Діапазон фінансових показників для МК14	3	3	2	3	4

Відповідно до визначеного діапазону значень для кожного фінансового коефіцієнта визначимо скориговані значення показників інтегральної моделі визначення кредитоспроможності (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Скориговані значення показників інтегральної моделі визначення
кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН» за 2018 – 2022 роки

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
X2	0,541	0,541	0,541	0,541	0,541
X11	0,218	0,218	0,622	0,622	0,218
X12	-0,952	0,128	0,705	0,705	0,705
X13	0,267	0,267	0,267	0,267	0,267
X14	0,595	0,595	0,928	0,595	-0,170

Отже, наступним етапом є безпосередньо визначення інтегрального показника та класу підприємства як позичальника (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Визначення класу позичальника-юридичної особи для ПП «Модуль-
АВН» у 2018 – 2022 роках

Рік	Розрахунок інтегрального показника Z	Значення інтегрального показника	Клас позичальника
2018	$Z=1,775 + 0,472*0,541 + 0,408*0,218 + 0,392*(-0,952) + 0,357*0,267 + 0,347*0,595$	2,05	3
2019	$Z=1,775 + 0,472*0,541 + 0,408*0,218 + 0,392*0,128 + 0,357*0,267 + 0,347*0,595$	2,47	2
2020	$Z=1,775 + 0,472*0,541 + 0,408*0,622 + 0,392*0,705 + 0,357*0,267 + 0,347*0,928$	2,98	1
2021	$Z=1,775 + 0,472*0,541 + 0,408*0,622 + 0,392*0,705 + 0,357*0,267 + 0,347*0,595$	2,86	2
2022	$Z=1,775 + 0,472*0,541 + 0,408*0,218 + 0,392*0,705 + 0,357*0,267 + 0,347*(-0,170)$	2,43	2

Зважаючи на те, що кількість класів боржників-юридичних осіб – 9 та те, що 1 клас визначає найвищий рівень кредитоспроможності, а 9 – найнижчий, необхідно відмітити достатньо високий рівень кредитоспроможності підприємства. Динаміка рівня кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН» позитивна. Так, у 2018 році клас позичальника досліджуваного підприємства був 3, у 2019 році рівень покращився до 2 класу, а у 2020 році до 1 класу. У 2021-2022 роках клас підприємства як позичальника дещо погіршився (2 клас), проте залишається достатньо високим.

Відповідно до Наказу Міністерства фінансів України №616, інтегральний показник відповідно до розміру підприємства (мале підприємство) та виду діяльності «виробництво машин і устаткування для добувної промисловості та будівництва» для ПП «Модуль-АВН» матиме наступний вигляд:

$$Z=0,01*MK_1+2,42*MK_3+0,01*MK_4+0,05*MK_7+1,35*MK_8+0,05*MK_9-0,7$$

Коефіцієнти, які застосовуються для визначення інтегрального показника наведені у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Розрахунок показників інтегральної моделі визначення
кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН» за 2018 – 2022 роки

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Коефіцієнт ліквідності третього ступеня (МК1)	2,560	3,667	3,364	1,997	2,962
Коефіцієнт фінансової незалежності (МК3)	0,440	0,444	0,453	0,440	0,502
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом (МК4)	1,046	0,959	0,976	0,937	1,119
Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності (МК7)	-0,019	0,008	0,013	0,015	0,026
Коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком (МК8)	-0,025	0,011	0,021	0,023	0,024
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (МК9)	2,443	2,569	3,084	3,016	1,934

Підставивши значення фінансових коефіцієнтів отримуємо наступні значення інтегральних показників (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Визначення класу позичальника-юридичної особи для ПП «Модуль-
АВН» у 2018 – 2022 роках (№616)

Показники	Розрахунок інтегрального показника	Значення Інтегрального показника	Клас позичальника
2018	$Z=0,01*2,560+2,42*0,440+0,01*1,046+0,05*(-0,019)+1,35*(-0,025)+0,05*2,443-0,7$	0,49	2
2019	$Z=0,01*3,667+2,42*0,444+0,01*0,959+0,05*0,008+1,35*0,011+0,05*2,569-0,7$	0,56	2
2020	$Z=0,01*3,364+2,42*0,453+0,01*0,976+0,05*0,013+1,35*0,021+0,05*3,084-0,7$	0,62	2
2021	$Z=0,01*1,997+2,42*0,440+0,01*0,937+0,05*0,015+1,35*0,023+0,05*3,016-0,7$	0,58	2
2022	$Z=0,01*2,962+2,42*0,502+0,01*1,119+0,05*0,026+1,35*0,024+0,05*1,934-0,7$	0,69	2

Клас 2 характеризує достатній рівень спроможності виконувати свої зобов'язання та незначну ймовірність дефолту.

Отже, як одна, так і інша методика визначення класу позичальника-

юридичної особи продемонстрували достатньо високий клас підприємства як позичальника. За першою із методик у 2022 клас позичальника-підприємства 2 із 9, інша методика дала можливість зробити висновок, що із 5 класів підприємству можна присвоїти 2, що характеризує достатньо високу позицію.

2.3. Оцінка кредитоспроможності підприємства за моделями прогнозування банкрутства

Окремі підходи до оцінки кредитоспроможності підприємства передбачають визначення рівня кредитоспроможності підприємства на основі моделей оцінки прогнозування банкрутства.

Серед зарубіжних методик оцінки кредитоспроможності найбільш поширеною є модель Альтмана. На основі фінансової звітності досліджуваного підприємства (дод. А.1-А.5) визначимо ймовірність банкрутства ПП «Модуль-АВН» (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Оцінка ймовірності банкрутства ПП «Модуль-АВН» за 2018 – 2022 роки на основі 5-факторної моделі Альтмана

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Відношення оборотних активів до суми майна (X1)	0,579	0,537	0,536	0,530	0,551
Коефіцієнт рентабельності активів (X2)	-0,025	0,011	0,021	0,023	0,024
Коефіцієнт рентабельності активів за операційним прибутком (X3)	-0,025	0,011	0,021	0,023	0,024
Відношення власного капіталу до зобов'язань (X4)	0,786	0,798	0,828	0,786	1,010
Коефіцієнт оборотності активів (X5)	1,293	1,413	1,593	1,455	0,914
$Z=0,717X1+0,847X2+3,107X3+0,42*X4+0,998X5$	1,937	2,176	2,406	2,251	1,827

Якщо Z-показник становить менше 1,23, то ймовірність банкрутства дуже висока, від 1,23 до 2,99 – середня ймовірність, тобто можливе банкрутство, при показнику 3 і вище – ймовірність банкрутства дуже низька. Значення Z-показника за моделлю Альтмана протягом всього періоду дослідження вказує на середній рівень ймовірності настання банкрутства, тобто підприємство знаходиться в «сірій зоні».

Наочно динаміку інтегрального показника за 5-факторною моделлю Альтмана відображає рис. 2.1.

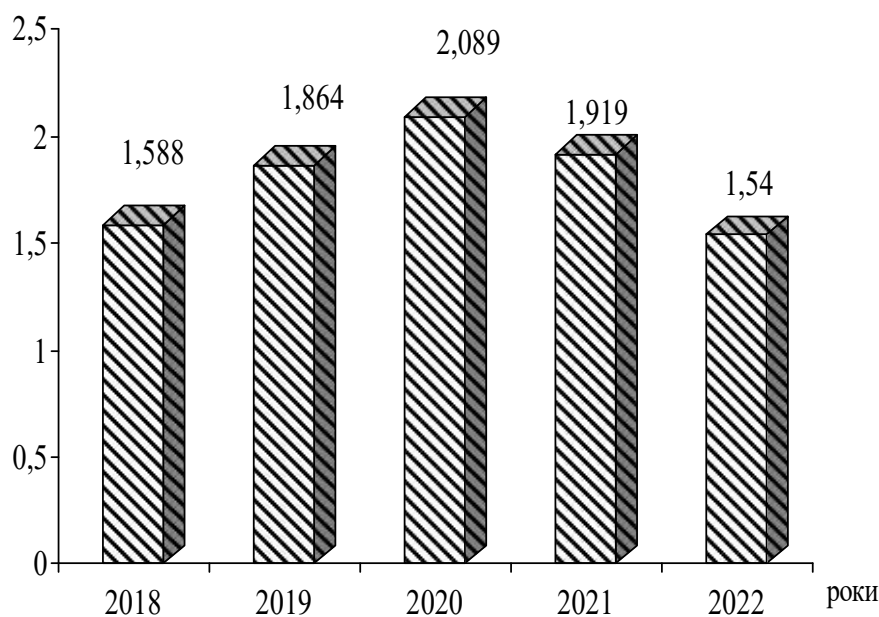

Рис. 2.1. Динаміка інтегрального показника ймовірності банкрутства ПП «Модуль-АВН»

Отже, з рис. 2.1 бачимо, що ймовірність банкрутства є найменш ймовірною у 2020 році, коли значення інтегрального показника становить 2,089, а найбільша ймовірність банкрутства у 2022 році – значення інтегрального показника 1,540.

Із вітчизняних моделей оцінки ймовірності банкрутства найвідомішою є модель Терещенка, яка була розроблена на основі узагальнення статистичних даних саме підприємств України.

На основі дод. А.1-А.5 проаналізуємо доцільність ймовірності банкрутства ПП «Модуль-АВН» за 2018-2023 роки (2.12).

Таблиця 2.12

Оцінка ймовірності банкрутства ПП «Модуль-АВН» за 2018 – 2022 роки
на основі моделі Терещенка

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Відношення грошових надходжень до зобов'язань (X1)	2,558	2,533	2,648	4,288	1,725
Відношення валюти до зобов'язань (X2)	1,786	1,798	1,828	1,786	2,010
Відношення чистого прибутку до середньої суми активів (X3)	-0,025	0,011	0,021	0,023	0,024
Відношення прибутку до виручки (X4)	0,017	0,130	0,127	0,231	0,305
Відношення виробничих запасів до виручки (X5)	0,399	0,378	0,304	0,287	0,439
Відношення виручки до основного капіталу (X6)	2,752	3,799	3,997	4,288	3,021
$Z=1,5X1+0,08X2+10X3+5*X4+0,3X5+0,1X6$	4,211	5,200	5,456	8,472	4,947

Значення показника Z інтерпретують наступним чином: підприємство вважається фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство, якщо Z більше 2, Z на рівні між 1 і 2 означає, що фінансова рівновага порушена, проте за умови переходу на антикризове фінансове управління банкрутство підприємству не загрожує; Z на рівні між 0 і 1 означає, що підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів; Z менше 0 – підприємству загрожує банкрутство.

Отже, протягом усього періоду дослідження значення інтегрального показника за моделлю Терещенка перевищує значення 2, тобто підприємство вважається фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство. Бачимо принципову відмінність у результатах оцінки ймовірності банкрутства за моделлю Терещенка та моделлю Альтмана, що підтверджує необхідність застосування для оцінки вітчизняних моделей оцінки ймовірності банкрутства, адаптованих до умов вітчизняної економіки.

Наочно динаміку інтегрального показника за моделлю Терещенка

відображає рис. 2.2.

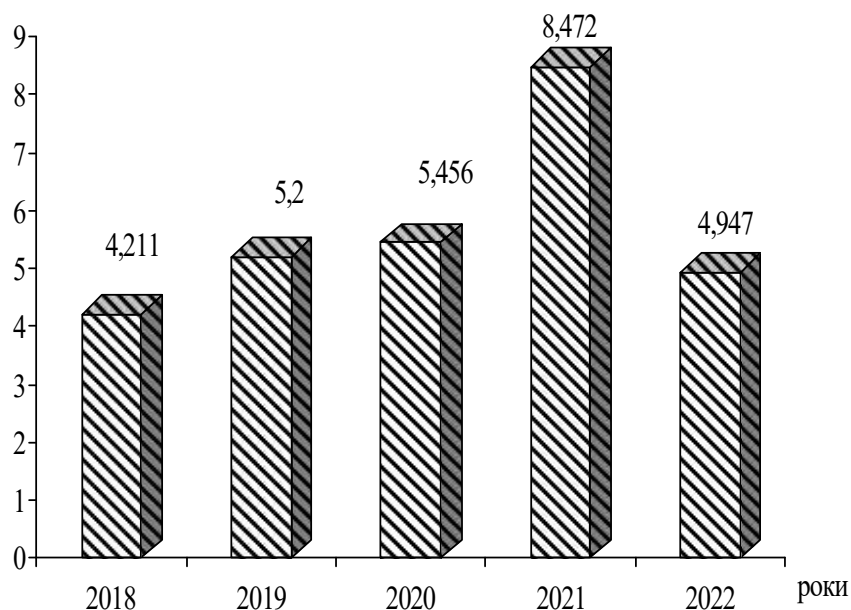

Рис. 2.2. Динаміка інтегрального показника ймовірності банкрутства ПП «Модуль-АВН» за моделлю Терещенка

Отже, інтегральний показник має позитивну динаміку із 2018 року до 2021 року – постійно зростає та характеризує фінансовий стан підприємства як стійкий. У 2022 році його значення зменшилось майже вдвічі, проте все одно показник характеризує підприємство як фінансово стійке.

Характеризуючи якісні показники кредитоспроможності, можна відзначити наступне:

- підприємство діє на ринку з 2005 року, тобто 18 років, має налагоджену систему партнерських відносин;
- кредитна історія підприємства хороша, попередні кредити повертались в повному обсязі з виплатою відсотків;
- фінансове управління на підприємстві задовільне.

Таким чином, провівши аналіз ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана можна зробити висновок, що важко оцінити ймовірність банкрутства, що в цілому півпадає із результатами його оцінки за методом фінансових

коефіцієнтів, визначення класу позичальника відповідно до Положення НБУ та Положення Міністерства фінансів України, аналізу ймовірності банкрутства за моделлю Терещенка.

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши рівень кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН» можна зробити наступні висновки. Оцінка кредитоспроможності за методом коефіцієнтів показав велику роль позикового капіталу як джерела фінансування, його перевищення над власними фінансовими ресурсами, проте у 2022 році можна спостерігати позитивну зміну до зростання питомої ваги власних фінансових ресурсів у загальній їх сумі і навіть незначне їх перевищення над запозиченими ресурсами.

Показники ділової активності змінювались по-різному, проте протягом 2018-2021 років переважно пришвидшувалась оборотність активів та зростала фондвіддача, у 2022 році показники мали негативну динаміку – уповільнення оборотності активів, дебіторської та кредиторської заборгованості, власного капіталу.

Коефіцієнт загальної ліквідності характеризує значне перевищення оборотних активів над поточними зобов'язаннями, що характеризує високий рівень платоспроможності, оптимальним наприкінці періоду дослідження є також і рівень абсолютної ліквідності. Позитивну динаміку можна також відзначити щодо показників рентабельності – їх зростання кожного року. Враховуючи усе це, на нашу думку, підприємство має задовільний фінансовий стан та може претендувати на отримання кредиту.

Оцінка за Методиками розрахунку інтегральних показників, рекомендовані НБУ та Міністерством фінансів, продемонстрували достатньо високий клас підприємства як позичальника. За першою із методик у 2022 клас

позичальника-підприємства 2 із 9, інша методика дала можливість зробити висновок, що із 5 класів підприємству можна присвоїти 2, що характеризує достатньо високу позицію.

Ймовірність банкрутства відповідно до вітчизняної моделі оцінки ймовірності банкрутства вказує на стійкий фінансовий стан та відсутність ризику банкрутства на відміну від моделі Альтмана, результати якої не дають можливість точно ідентифікувати загрозу, але вона існує.

Таким чином, на нашу думку, рівень кредитоспроможності підприємства можна визначити на задовільному рівні та потрібно працювати над його покращенням.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПП «МОДУЛЬ-АВН»

3.1. Пропозиції щодо удосконалення управління кредитоспроможністю підприємства

Управління кредитоспроможністю підприємства має винятково важливе значення, адже визначає передумови для підприємства щодо одержання кредитних коштів у разі необхідності. А кредитні ресурси часто є єдиним джерелом фінансування розвитку суб'єктів господарювання.

Однією із ключових проблем, які потрібно вирішити у процесі управління кредитоспроможністю суб'єкта господарювання, на нашу думку, є об'єктивна оцінка даного показника. Попри різноманітність підходів до визначення рівня кредитоспроможності, досі результати такої оцінки є суперечливими при використанні декількох показників, що викликає сумніви у їх об'єктивності.

Наприклад, попри достатньо високий рівень кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН», який показали методики на основі інтегральних показників, виникають питання щодо окремих показників фінансового стану, які не характеризують підприємство як надійного позичальника. Наприклад, невисокий рівень рентабельності, уповільнення оборотності запасів, збільшення тривалості операційного та фінансового циклу, дуже висока залежність від зовнішніх джерел фінансування. Такі показники можуть насторожити як фінансово-кредитну установу як кредитора, так і постачальника, який надає комерційний кредит. Проте, якщо орієнтуватись лише на інтегральний показник, який вказує на високу ймовірність повернення позикових коштів, то це несе високі ризики для кредитора.

Така неоднозначність результатів оцінки вказує на необхідність

застосування різноманітних підходів оцінки кредитоспроможності для мінімізації ризику – як традиційних, так і альтернативних. Враховуючи турбулентність умов господарювання в сучасних умовах фінансові показники можуть мати тимчасові значні відхилення від нормативів або загальноприйнятих значень. В таких умовах для кредитора більшу роль відіграють якісні показники, зокрема кредитна історія підприємства, ділова репутація, попит споживачів на продукцію, перспективи розвитку тощо.

Для вітчизняної практики оцінки кредитоспроможності характерне недостатнє інформаційне та методологічне забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності. Інформація офіційної фінансової звітності не завжди об'єктивно відображає дійсний стан позичальника.

З огляду на це, виникають сумніви щодо можливості об'єктивної оцінки фінансового стану позичальника на основі аналізу даних фінансової звітності. Це зумовлено наступними причинами:

1) у процесі підготовки фінансової звітності окремі підприємства можуть застосовувати так звану «техніку декорації вітрин», тобто виконуються фінансові операції, які на короткий строк штучно поліпшують стан підприємства. Це зумовлює недостатню якість звітності для проведення аналізу;

2) фінансова звітність складається на визначену дату, відповідно процеси, що відбуваються за період між датами складання звітності в ній не відображаються;

3) для отримання об'єктивних результатів оцінки кредитоспроможності позичальника необхідно аналізувати значну кількість їх фінансових звітів за низку періодів. Через відсутність даних такий аналіз не завжди можна провести, наприклад, якщо підприємство новостворене, або немає іншої інформації, що є конфіденційною та публічно не доступна [19, с. 72]

Саме тому так важливо поєднувати різноманітні джерела аналізу та різноманітні підходи до оцінки кредитоспроможності, що мінімізує ризики для кредитора.

Врахування великої кількості різноманітних даних у процесі аналізу підвищує його ефективність та гарантує своєчасність розпізнавання ознак потенційної проблемності, основні критерії якої не обмежуються наведеними у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Основні критерії потенційної проблемності в системі управління ризиками кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб

Група критеріїв	Перелік критеріїв
Надмірне зростання продажів	швидке зростання обороту; зростання накладних витрат; суттєве зростання кредиторської заборгованості; зменшення обсягів грошових ресурсів; зменшення коефіцієнту поточної ліквідності, зменшення прибутковості, зменшення обсягу ліквідних активів; необхідність залучення додаткового капіталу для збереження темпів розвитку; надмірно великі запаси; різка зміна ставок амортизації; переоцінка активів.
Фінансові проблеми	виплата дивідендів компанією, що несе збитки; порушення умов кредитних та забезпечувальних угод; диверсифікація або розширення існуючих операцій без наявності необхідних капітальних ресурсів.
Проблеми бухгалтерського обліку	затримка у наданні кредитору фінансової інформації; негативний аудиторський висновок; зміни у процедурах обліку (переоцінка запасів, ставок амортизації тощо).
Проблеми управління	істотні зміни у структурі власності компанії та/або у керівному складі; занадто сильне покладання на одну окрему особу; погіршення репутації менеджменту компанії
Проблеми, які можна виявити за результатами аналізу руху коштів на рахунках	суттєві надходження з боку невідомих раніше фірм; падіння обороту, зниження залишків на рахунках; суттєві виплати на користь інших банків, судових органів; зняття великих обсягів готівки для необґрунтованих цілей
Інші критерії	ознаки потенційних проблем у галузі діяльності клієнта, його основних клієнтів та постачальників; незадовільна динаміка заборгованості компаній, пов'язаних із клієнтом; взаємодія клієнта із великою кількістю банків; погіршення репутації та надійності контрагентів клієнта; висунення клієнтом, або проти клієнта будь-якого юридичного позову

Складено автором на основі [27]

Вищезазначені індикатори ризику варто аналізувати і ПП «Модуль-АВН» по відношенню до своїх дебіторів, яким підприємство надає комерційний кредит. Адже одним з напрямів управління кредитоспроможністю підприємства є діяльність, пов'язана із інкасацією дебіторської заборгованості. Саме невчасне погашення заборгованості покупців є розповсюдженою проблемою фінансового менеджменту на підприємствах, що призводить до дефіциту ресурсів та уповільнення оплати заборгованості кредиторам.

Типовими причинами, по яких покупці не сплачують є такі:

- фінансова політика покупця передбачає тривалі затримки платежів (потрібно завершувати ділові відносини з такими клієнтами);
- клієнт не задоволений отриманою продукцією і планує її повертати (у історії існування ПП «Модуль-АВН» таких випадків не було);
- клієнт є неплатоспроможним або банкрутом (управління, на нашу думку, полягає у недопущенні перетворення дебіторської заборгованості у безнадійний борг, тобто акцент на оперативне управління дебіторською заборгованістю).

Частка дебіторської заборгованості у активах досліджуваного підприємства є незначною, що свідчить і про напрацьовану клієнтську базу покупців, з якими працює підприємство з відстрочкою платежу і грамотне управління дебіторською заборгованістю, якісно складені договори по співпраці, які максимально сприяють недопущенню простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості, зокрема і через штрафні санкції за порушення розрахунково-платіжної дисципліни.

Проте, і надалі, ПП «Модуль-АВН» має працювати над зменшенням заборгованості покупців, адже дебіторська заборгованість – це заморожені у розрахунках кошти.

Вагомим резервом зменшення дебіторської заборгованості є детальний аналіз всіх дебіторів і виявлення причин простроченої заборгованості. Вирішення проблем збору дебіторської заборгованості можна проводити шляхом:

- встановлення системи мотиваційних знижок за дострокове погашення заборгованості;
- аналізу і систематизації проблемних заборгованостей за всіма клієнтами підприємства, включає потенційних замовників;
- застосування факторингу дебіторської заборгованості (продажу заборгованості спеціалізованим факторинговим компаніям);
- розробки системи юридичних заходів впливу на несумлінних клієнтів;
- ідентифікації клієнтів-банкрутів або близьких до стану банкрутства;
- відмови від обслуговування неблагонадійних клієнтів;
- впровадження системи відповідальності менеджерів зі збуту за проблемні дебіторські заборгованості.

На нашу думку, важливим у процесі управління кредитоспроможністю для ПП «Модуль-АВН» є формування його позитивного іміджу, зокрема через створення сайту, активне ведення соціальних мереж. Така відкритість підвищує довіру до підприємства як до партнера. Демонстрація переваг продукції, післяпродажного обслуговування клієнтів, пропонування інвестиційних проектів, історії підприємства (адже воно функціонує з 2005 року, тобто 18 років), можливість залишати відгуки про співпрацю з підприємством веде до прозорості інформації, довіри контрагентів.

Безперечно, управління кредитоспроможністю підприємства передбачає формування системи цільових параметрів управління фінансовим станом, а саме: управління фінансовою стійкістю, майновим станом, діловою активністю, ліквідністю активів, рентабельністю. Так, ефективно управляючи фінансовою стійкістю, є можливість зменшити рівень боргової залежності підприємства та сформувати менш ризикову структуру капіталу, адже власний капітал може виступати кредитним забезпеченням. Управляючи ліквідністю ПП «Модуль-АВН» прагне до підвищення частки більш ліквідних активів, які в разі необхідності можуть бути трансформовані у готові засоби платежу за позикою. Одним із ключових показників, які характеризують як інвестиційну привабливість, так і кредитоспроможність, є рентабельність. Ефективно

управляючи рентабельністю, можна збільшити суму прибутку, що значно підвищує рівень кредитоспроможності підприємства.

Важливими методами в управлінні кредитоспроможністю, на нашу думку, залишаються управління основними засобами, регулювання залишків на розрахункових та позичкових рахунках підприємства, робота з дебіторами і кредиторами, підвищення конкурентоспроможності продукції, грамотна збутова політика, розробка продуманих бізнес-планів.

Отже, підвищення ефективності управління кредитоспроможністю через систему різнопланових заходів дозволить ПП «Модуль-АВН» покращити в цілому фінансовий стан та результати діяльності, сформувати імідж надійного позичальника, посилити відповідальність керівників за неефективне використання фінансових ресурсів, а контрагентів за порушення платіжної дисципліни та ділової етики.

3.2. Напрями підвищення ефективності господарювання як резерв підвищення кредитоспроможності підприємства

При наданні позики кредитор завжди оцінює власні фінансові ризики, пов'язані із можливістю неповернення кредиту. Основні ризики пов'язані із недостатністю доходів, прибутку для погашення боргу або із збитковою діяльністю.

Тому прибуток і рівень рентабельності, на нашу думку, все таки є ключовими показниками, за якими можна оцінити ризики кредитора.

Підвищення рівня прибутку – складне завдання, яке переважно залежить від налагодження операційної діяльності та можливості одержання доходу від реалізації продукції. На ПП «Модуль-АВН» справді дохід формується суто від реалізації продукції.

Іншим важливим напрямом досягнення більшого прибутку є оптимізація

витрат. На ПП «Модуль-АВН», на нашу думку, це можна зробити шляхом зменшення витрат на утримання запасів через оптимізацію їх обсягу, ефективно нормування, адже їх частка у оборотних активах висока, що веде до збільшення витрат на їх утримання, та зменшення рівня ліквідності, адже це неліквідна складова майна.

Тому в контексті пропозиції щодо необхідності врахування більше якісних критерії оцінки кредитоспроможності та зосередженні уваги на справді значимих кількісних показниках, з яких прибуток – ключовий, проведемо прогнозування даного показника на наступні періоди, щоб зрозуміти чи зможе підприємство у найближчі роки розраховувати на одержання кредиту чи варто шукати альтернативні джерела фінансування.

Чистий прибуток підприємства зростає щороку, тобто тенденція його зміни достатньо однозначна, причому значних перепадів у зміні показника немає, збільшення відносно рівномірне, тому в даному випадку якнайкраще підійде розрахунково-аналітичний метод прогнозування, який враховує тенденцію зміни показника за попередні 5 років. З урахуванням цього, прогнозні значення показника відображає табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Прогноз чистого прибутку ПП «Модуль-АВН»
на 2023-2024 роки

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2023/ 2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції	3626,9	4376,7	5044,5	4861,5	3052,5	3993,2	3438,0	940,7
Інші операційні доходи	-	-	-	-	-	-	-	
Разом доходів	3626,9	4376,7	5044,5	4861,5	3052,5	3993,2	3438,0	940,7
Собівартість реалізованої продукції	3564	3808,4	4404,9	3736,6	2122	2640,4	1956,8	518,4
Інші операційні витрати	133	532,9	572,4	1049,6	850	1212,8	1334,8	362,8
Разом витрати	3697	4341,3	4977,3	4786,2	2972	3853,2	3291,6	881,2

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Фінансовий результат до оподаткування	-70,1	35,4	67,2	75,3	80,5	140,0	146,4	59,5
Податок на прибуток	-	-	-	-	-	-	-	-
Чистий прибуток	-70,1	35,4	67,2	75,3	80,5	140,0	146,4	59,5

Прогнозні значення показника вказують на позитивну динаміку прибутку, його зростання. Проте за абсолютними значеннями показників важко зробити висновок про рівень кредитоспроможності, тому на основі даних табл. 3.2 порахуємо прогнозні значення показників рентабельності (рис. 3.1).

Спрогнозовані значення власного капіталу та активів за цим же методом будуть наступні: власний капітал – 1664 тис.грн. у 2023 році, 1741,8 у 2024 році; сума активів у 2023 році 3401,6 тис.грн., у 2024 році 3447,6 тис.грн.

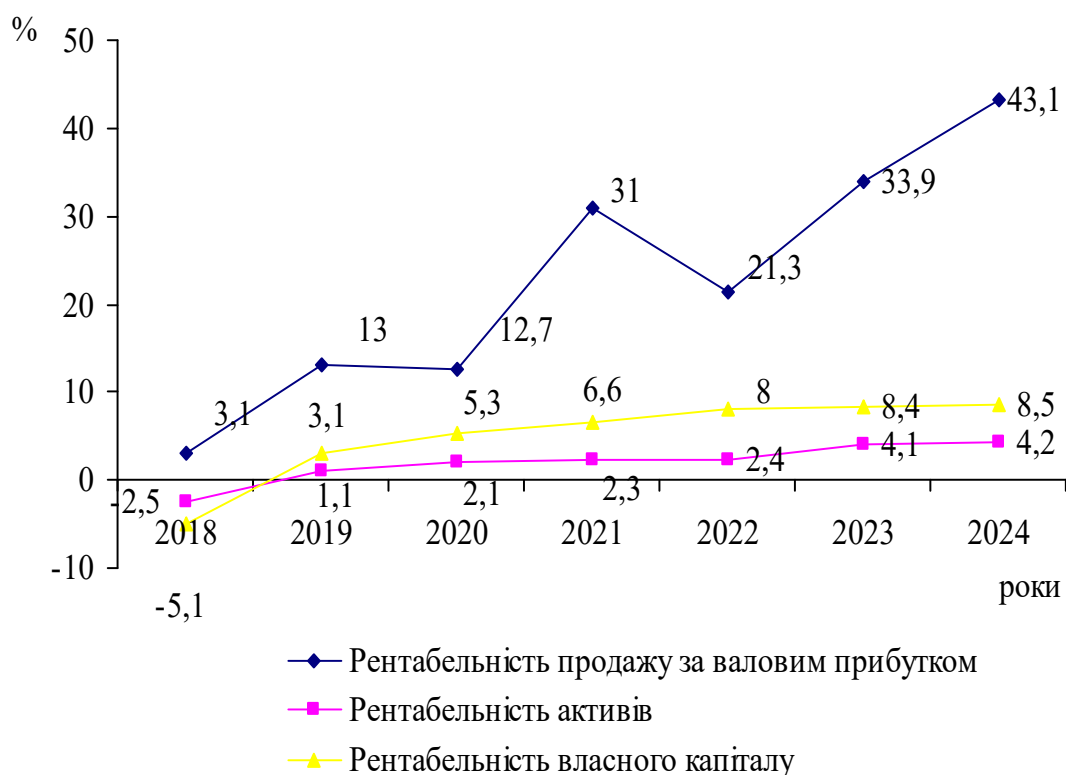

Рис. 3.1. Прогнозні значення показників рентабельності
ПП «Модуль-АВН»

Отже, прогнозні значення показників рентабельності мають позитивну динаміку. Достатньо високим є рівень рентабельності продажу за валовим прибутком, проте ще не достатньо високими є показники рентабельності активів та капіталу для формування високого рівня кредитоспроможності. Однозначно, що можна сказати – прогнозний рівень рентабельності вищий, ніж у 2022 році та це збільшує рівень кредитоспроможності підприємства.

В цілому розглядаючи заходи щодо покращення фінансового стану ПП «Модуль-АВН», які б допомогли уникнути фінансової кризи та підвищити рівень кредитоспроможності, можна виділити в таких напрямках: організаційний, виробничий, закупівельний, збутовий, фінансовий, кадровий, інноваційний (рис. 3.2).

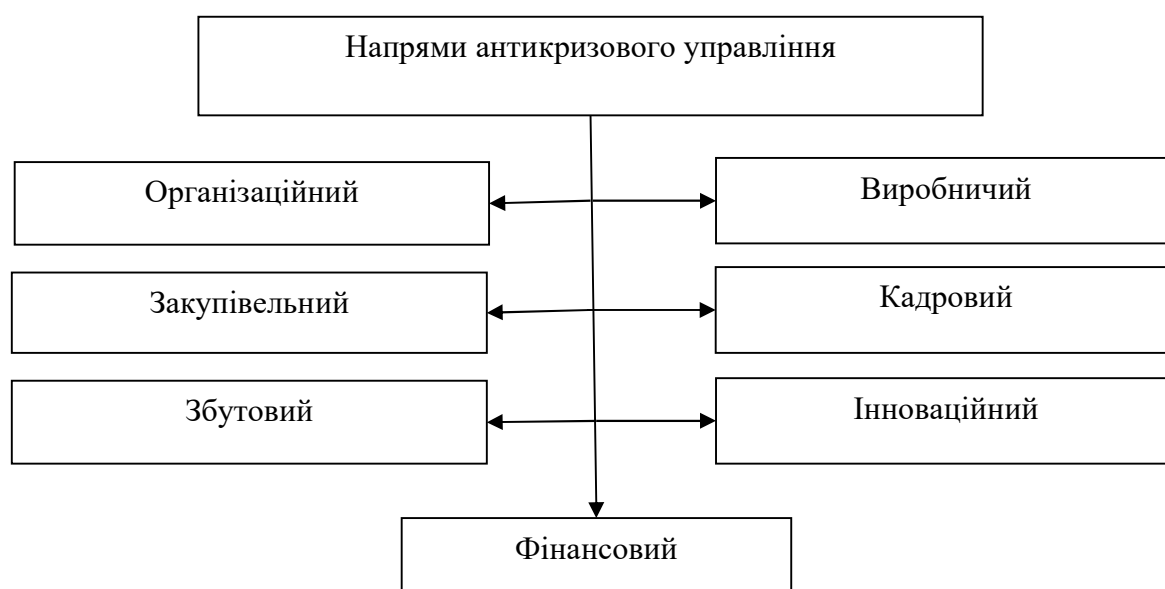

Рис. 3.2. Напрями підвищення ефективності господарювання ПП «Модуль-АВН»

Складено на основі [38, с. 198]

Налагодження зв'язків між окремими елементами організаційної системи управління та покращення системи менеджменту – це заходи організаційного характеру. Виробничий напрям включає: виробництво альтернативної продукції, що не є основною для підприємства, зниження відсотку браку, зменшення собівартості, а закупівельний – пошук альтернативних постачальників, планування та оптимізація закупівель.

Диверсифікація ризиків, відновлення фінансової стійкості та платоспроможності, оптимізація грошових потоків – завдання, що вирішуються у межах фінансового блоку. Збутовий напрям багато в чому впливає на прибуток через збільшення обсягів продажів і включає такі заходи як пошук альтернативних шляхів збуту продукту, в тому числі і логістичних, забезпечення адекватної рентабельності, оптимізація асортименту.

Результативна мотиваційна політика, взаємозамінність персоналу, удосконалення системи управління персоналом з акцентом на зменшення соціальної та психологічної напруги – це заходи соціального характеру. Вагоме значення має інноваційний напрям, що передбачає запровадження інновацій у всі сфери, починаючи від виробництва та завершуючи збутом.

З огляду на високі показники рентабельності продажу за валовим прибутком та значно нижчі показники рентабельності на основі чистого прибутку, підприємству варто вживати заходи щодо скорочення інших операційних витрат, до яких належать втрати від курсових різниць, знецінення запасів, псування цінностей, списання та уцінки активів, штрафи.

Для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності та збільшення рівня кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН» необхідно вчасно контролювати рівень рентабельності, що закладається у ціну продукції - для зменшення впливу інфляційних процесів на формування фінансових результатів діяльності підприємств. Крім того, необхідно ціни на продукцію формувати на короткий період часу, щоб оперативно реагувати на кон'юнктуру товарного ринку, доцільно уникати реалізації маркетингових проектів із довгостроковим періодом окупності, для підвищення рівня продуктивності праці – оновлювати обладнання, здійснювати фінансовий аналіз та короткострокове фінансове прогнозування.

На нашу думку, ПП «Модуль-АВН» слід звернути увагу також на вдосконалення асортименту реалізованої продукції, відмовитися від нерентабельної продукції та розширити асортимент за рахунок такої, що користується попитом, наприклад, виробництво ліхтарів та інших електричних

побутових приладів, які в умовах електровідключень є актуальним для покупців товаром.

Враховуючи складність сучасних умов господарювання для вітчизняних підприємств з огляду на війну, окреме місце в системі управління кредитоспроможністю посідають зовнішні умови та фактори. Необхідно відмітити, що впливом внутрішніх чинників підприємству легше управляти, що стосується зовнішніх чинників, то можливості впливу на них з боку підприємства мінімальні. Тобто ПП «Модуль-АВН» має мінімальні можливості впливу на фінансові ризики, тому, на нашу думку, перше завдання в цих умовах полягає у систематичному спостереганні за зовнішніми чинниками та зменшення їх дії чи уникнення. Варто уникати ризикових угод, працювати з перевіреними контрагентами, диверсифікувати види продукції, що виробляється тощо.

Висновки до розділу 3

Нестача власних фінансових ресурсів в окремі періоди функціонування підприємства зумовлює необхідність залучення позик, а це, в свою чергу, викликає необхідність здійснювати управління кредитоспроможністю підприємства. Мета такого управління тісно корелює з метою функціонування підприємства – підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності з метою мінімізації кредитних ризиків кредитора, а підприємство таким чином підвищує ймовірність одержання кредитних ресурсів у випадку необхідності.

Розглядаючи шляхи підвищення ефективності управління кредитоспроможністю підприємства, необхідно відмітити значення оцінки кредитоспроможності не лише зі сторони кредитора, але й підприємством-позичальником, тому пропонуємо ПП «Модуль-АВН» працювати більше над поширенням позитивної інформації про себе та позиціонування себе як

надійного контрагента, демонструванням своїх переваг як суб'єкта господарювання принаймні в плані соціальних мереж.

Пропонуємо ПП «Модуль-АВН» для підвищення кредитоспроможності приділити увагу управлінню дебіторської заборгованості (прискорити її інкасацію та не допускати критичного підвищення, адже це дасть можливість швидше погашати кредиторську заборгованість), підвищувати рівень рентабельності через зростання доходу, оптимізацію рівня витрат, пошук шляхів збільшення конкурентоспроможності продукції; працювати над оптимізацією рівня ліквідності, зокрема змінювати структуру активів в бік зменшення неліквідної їх частини, зокрема і через нормування запасів, що сприятиме зниженню витрат на їх утримання; збільшувати частку власних фінансових ресурсів, що можливе за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку.

ВИСНОВКИ

В умовах нестачі власних фінансових ресурсів перед підприємствами постає питання залучення кредитних ресурсів, а можливість залучення коштів напряду залежить від рівня їх кредитоспроможності. З огляду на це важливо здійснювати управління кредитоспроможністю підприємств та підвищувати їхню привабливість як позичальників.

Узагальнивши наукові підходи до визначення кредитоспроможності вважаємо, що кредитоспроможність – це такий фінансовий стан підприємства (поточний і перспективний), який дає підстави припускати про наявність у підприємства-позичальника передумов для одержання кредиту та виконання у повному обсязі зобов'язань щодо погашення кредитних ресурсів.

Кредитоспроможність класифікують за певними ознаками, найпоширенішими з яких є: строк запозичення коштів, статус позичальника, за статус кредитора, регіональна приналежністю позичальника, сфера діяльності. У роботі запропоновано доповнити класифікацію такими видами як: кредитоспроможність у нормальних умовах господарювання та у форсмажорних обставинах, як от, наприклад, війна.

Дослідивши думки науковців щодо трактування змісту «управління кредитоспроможністю» нами зроблено висновок, що під ним можна розуміти процес прийняття управлінських рішень щодо підтримання належного кредитоспроможності підприємства, який дозволяє підприємству в разі необхідності отримувати позикові кошти та виконувати зобов'язання щодо обслуговування боргу.

Важливим у процесі управління є визначення його мети та завдань, функцій управління, всіх видів забезпечення, факторів впливу на управління кредитоспроможністю, методичних аспектів управління.

На нашу думку, ключовим етапом управління кредитоспроможністю підприємства можна вважати оцінку рівня кредитоспроможності. В Україні не

існує універсальної методики оцінки кредитоспроможності, проте існують окремі методичні рекомендації щодо такої оцінки, які враховують комерційні банки, розробляючи внутрішні положення. В цілому моделі оцінки кредитоспроможності поділяють на кількісні та комплексного характеру.

Проаналізувавши рівень кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН» можна зробити наступні висновки. Оцінка показників фінансового стану, які відображають рівень кредитоспроможності ПП «Модуль-АВН» демонструє позитивну динаміку окремих показників, окремі з них мають негативні зміни. Аналіз рівня загальної ліквідності демонструє значне перевищення оборотних активів над поточними зобов'язаннями, що характеризує високий рівень платоспроможності ПП «Модуль-АВН». Нестача грошових коштів як засобу платежу у 2018-2020 роках визначала низький рівень абсолютної ліквідності, проте наприкінці 2022 року значення показника є оптимальним та знаходиться в межах нормативу.

Показники фінансової стійкості протягом періоду дослідження характеризували переважаючу частку позикового капіталу як джерела фінансування ПП «Модуль-АВН», перевищення даного джерела фінансування над власними фінансовими ресурсами, проте у 2022 році можна спостерігати позитивну зміну до зростання питомої ваги власних фінансових ресурсів у загальній їх сумі і навіть незначне їх перевищення над запозиченими ресурсами.

Підприємство має невисокі показники рентабельності за чистим прибутком, проте можна відмітити їх позитивну динаміку – щорічне зростання кожного року протягом періоду дослідження. Але достатній рівень показників рентабельності реалізації та продукції підприємства.

Показники ділової активності змінювались по-різному, проте протягом 2018-2021 років переважно пришвидшувалась оборотність активів та зростала фондвіддача, у 2022 році показники мали негативну динаміку – уповільнення оборотності активів, дебіторської та кредиторської заборгованості, власного капіталу.

Підсумовуючи результати кредитоспроможності за коефіцієнтним методом, важко зробити однозначний висновок про її рівень через різну направленість зміни показників. Проте, враховуючи позитивну динаміку показників ліквідності, стійкості та рентабельності у 2021-2022 роках, на нашу думку, підприємство має задовільний фінансовий стан та може претендувати на отримання кредиту.

Проведений аналіз кредитоспроможності на основі інтегральних показників вказує на достатньо високий клас ПП «Модуль-АВН» як позичальника. За методикою НБУ у 2022 клас позичальника-підприємства 2 із 9, за методикою Міністерства 2 із 5-ти, що характеризує достатньо високу позицію.

Ймовірність банкрутства відповідно до вітчизняної моделі оцінки ймовірності банкрутства вказує на стійкий фінансовий стан та відсутність ризику банкрутства на відміну від моделі Альтмана, результати якої не дають можливість точно ідентифікувати загрозу, але вона існує.

Таким чином, на нашу думку, рівень кредитоспроможності підприємства можна визначити на задовільному рівні та потрібно працювати над його покращенням. В першу чергу, підвищувати рівень кредитоспроможності можна, управляючи фінансовим станом підприємства. Зокрема, шляхом оптимізації структури активів за рівнем ліквідності, ПП «Модуль-АВН» запропоновано здійснювати нормування запасів та зменшувати їх кількість на балансу, що окрім позитивного впливу на ліквідність матиме наслідком зменшення непродуктивних витрат, управляти дебіторською заборгованістю з метою недопущення її зростання та погашення існуючої.

Також одним із важливих індикаторів оцінки кредитоспроможності є рівень прибутку, тому управління рентабельністю один із ключових аспектів підвищення привабливості підприємства як позичальника. Це можна зробити переважно за рахунок збільшення доходів від продажу через стимулювання збуту, вихід на нові ринки, вжиття маркетингових заходів тощо.

Позитивний вплив збільшення прибутку матиме і на рівень фінансової

стійкості, адже нерозподілений прибуток наразі єдине джерело нарощення власних фінансових ресурсів на ПП «Модуль-АВН».

Оптимізація складу оборотних активів через зменшення суми запасів поряд із збільшенням обсягів виробництва матиме позитивний вплив на прищвидшення оборотності запасів, зменшення тривалості операційного та фінансового циклів.

Також, враховуючи кардинальну зміну умов господарювання, війну, важливою є всебічна і комплексна оцінка кредитоспроможності підприємства, і особливе значення при цьому посідають такі показники як ділова репутація позичальника, кількість років функціонування на ринку, кредитна історія. В цьому плані підприємство досить закрите, воно не веде соціальні мережі, не має сайту, що не дає можливості новим інвесторам, кредиторам, діловим партнерам оцінити його переваги як суб'єкта, з яким варто налагоджувати ділові відносини. Пропонуємо це змінити та переглянути.

Особливу увагу варто приділяти аналізу зовнішніх ризиків впливу, своєчасному реагуванні на них, зокрема шляхом запровадження на підприємстві окремих елементів системи раннього попередження та реагування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балицька М., Паржицька М. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб банками України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С.36-42.
2. Безбородова Т.В. Удосконалення механізму управління кредитоспроможністю підприємств. *Держава та регіони*. 2019. №5. С.21-23.
3. Бондаренко А.Ф., Моїсеєнко М.А. Гордієнко В.П., Дутченко О.О. Оцінка кредитоспроможності позичальника комерційного банку. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. №4. С. 93-100.
4. Бровко Л.І., Карпова Д.Д. Методологічні аспекти управління кредитоспроможністю підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9540> (дата звернення: 12.11.2023)
5. Васюренко О. В., Азаренкова Г. М. Фінансове управління потребує точного визначення окремих понять. *Фінанси України*. 2019. № 1. С. 28-33.
6. Головка О. Г., Губарєв О. О., Пономарьова А. Ю. Удосконалення управління кредитоспроможністю підприємств. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2020. №21. С. 52-58.
7. Давидович І.Д., Ломачинська І.А., Мумладзе А.О. Удосконалення теоретичних підходів до визначення сутності «кредитоспроможність підприємства». *Вісник Одеського національного університету*. 2016. Т. 21, Вип. 11. С. 83-88.
8. Дехтяр Н.А., Бондаренко А.Ф., Моїсеєнко М.А. Сучасні методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 19. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/56.pdf (дата звернення: 23.11.2023)
9. Джеджула В.В., Цвик О.Г. Сучасні методичні підходи до оцінювання кредитоспроможності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. №7. С.290-294.

10. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Дяківа. К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. 704 с.
11. Єпіфанов А.О., Дехтяр Н.А., Мельник Т.М. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: монографія. Київ: УАБС НБУ, 2007. 286 с.
12. Зубрин С.В. Дослідження наукових підходів до визначення змісту поняття «управління кредитоспроможністю підприємства. Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 15 листопада 2023 року. К: КНЕУ, 2023. С. 34-36.
13. Крутова А. С., Кащена Н. Б. Теоретико-практичні аспекти аналізу кредитоспроможності підприємства. *Проблеми економіки*. 2017. №1. С. 211-216.
14. Ксьодз С.М., Сапригіна О.В. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 612–614.
15. Кужелєв М.О., Ковальова К.В. Теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства. *Економіка та держава*. 2019. №12. С.55-60.
16. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 365с.
17. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств: рекомендації Центральної спілки споживчих товариств України від 28.07.2006 року № v0006626-06. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text> (дата звернення: 23.11.2023)
18. Міщенко В. І, Слав'янська Н. Г., Коренева О. Г. та ін. Банківські операції. Київ: Знання, 2006. 727 с.
19. Нестеренко М.С. Проблемні аспекти використання методик оцінки кредитоспроможності позичальників у процесі кредитування. *Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи Національного банку України. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 1. С. 62-74.

20. Панченко О.М., Пересипкіна А.В. Оцінка кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/93.pdf (дата звернення: 12.11.2023).

21. Партин Г.О., Селюченко Н.Є. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Львів: Вид-во НУ «ЛП», 2010. 332 с.

22. Підлісецький Г. М. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства. *Економіка України*. 2018. № 11. С. 81 – 87.

23. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 65-66.

24. Поддєрьогін А.М., Бабяк Н.Д. Фінансовий менеджмент: підручник. 2-ге вид., перероб. Київ: КНЕУ, 2017. 534 с.

25. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: затв. Постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 12.11.2023)

26. Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара: наказ Міністерства фінансів від 14.07.2016 № 616. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16> (дата звернення: 23.11.2023)

27. Саух І.В., Виговський В.Г. Аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника. *Ефективна економіка*. 2019. №8. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7210> (дата звернення: 12.11.2023)

28. Синявська О.О., Самойленко В.В. Порівняльний аналіз економіко-математичних методів оцінювання кредитоспроможності позичальника. *Інфраструктура ринку*. 2017. Випуск 13. С.361-367.

29. Солодовнік О.О., Докуніна К.І. Оцінка кредитоспроможності позичальника: аналіз основних підходів. Інфраструктура ринку. 2021. Випуск 53. С. 140-145.
30. Стефаненко М. М. Система збалансованих фінансових показників як основа прийняття контролінгових рішень. *Фінанси України*. 2017. № 3. С. 112-117.
31. Chaikovska I.I., Chaikovskiy M. Development of an economic-mathematical model to determine the optimal duration of project operations. *Eastern-European journal of enterprise technologies (control processes)*. 2020. № 3 (105). P. 34-42.
32. Сучасний менеджмент у схемах і таблицях. Частина 1: навч. посіб. / за ред. Н.С. Іванова. Кривий Ріг: Вид.ДонНУЕТ, 2021. 282 с.
33. Терещенко О.О. Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посіб. Вид. 2-ге, без змін. Київ : ЮШУ, 2009. 564 с.
34. Фінансовий аналіз: навч.посіб. / За ред. І.О. Школьника. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 368 с.
35. Халатур С.М., Трегуб О.М. Проблемні аспекти управління кредитоспроможністю підприємств та перспективи їх розв'язання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №21-22. С. 37-42.
36. Хома І.Б., Панчак М.-І.М. Шляхи вирішення проблем щодо ліквідності та платоспроможності малих вітчизняних підприємств. *Економічний простір*. № 184, 2023. С.148-152.
37. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Суліменко Л.А. Фінансовий аналіз: підручник. Вид. 5-е, допов. Житомир: Рута, 2012. 609 с.
38. Шарапов В. Формування концепції антикризового менеджменту в умовах воєнного часу. *Humanities Studies*. 2023. Випуск 14 (91). С. 196-207.
39. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2013. 375 с.
40. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: А.С.К., 2003. 240 с.